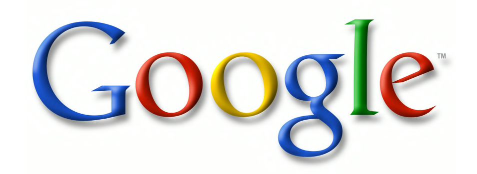
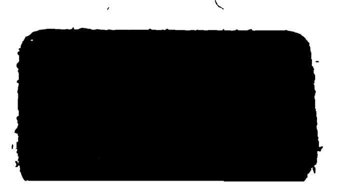

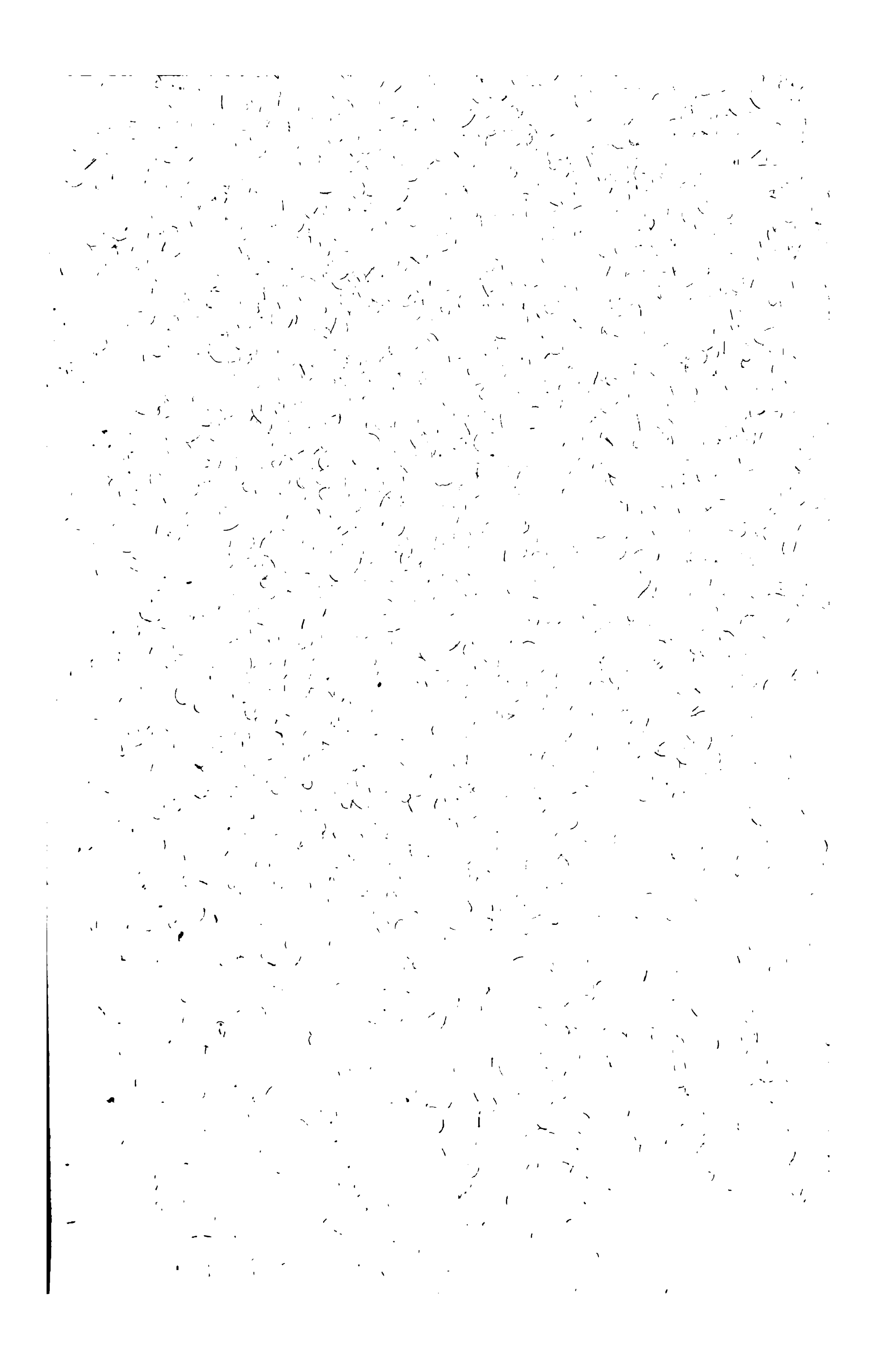
E. Brate.

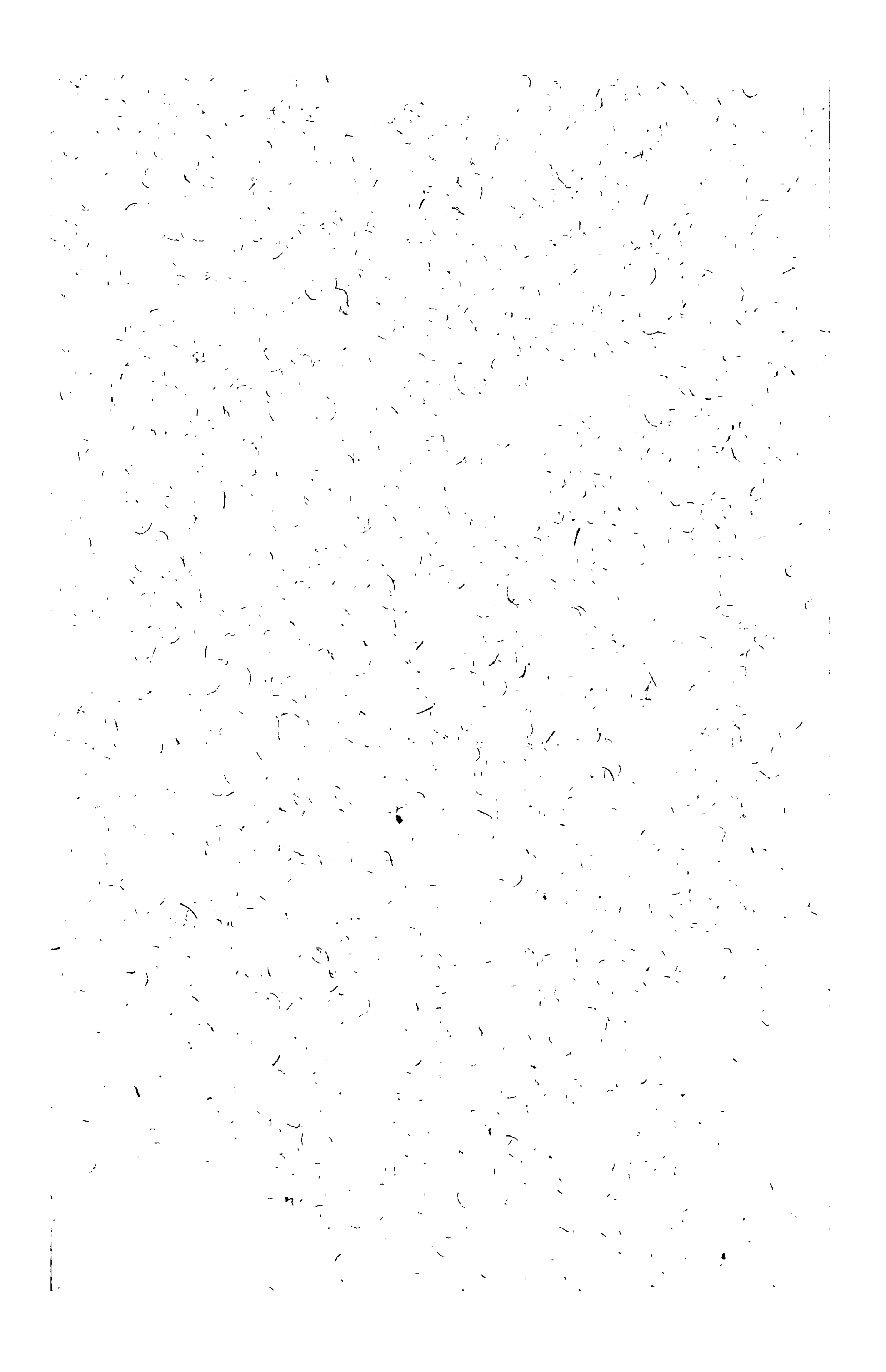
Fornnordisk metrik.

SIGILLVM ACADEMIAE HARVARDIANAE IN NOV ANG
CHRISTO ET ECCLESIAE
VE RI
TAS

FORNNORDISK METRIK

AV

ERIK BRATE.
DOSÄNT VID UPSALA UNIVERSITET.

UPSALA 1884
R. ALMQVIST & J. WIKSELL.

UPSALA 1884,
R. ALMQVIST & J. WIKSELL'S BOKTRYCKERI.

Förord.

Förevarande arbete är ämnadt att utgöra en lärobok till tjänst för studerande vid universitetet. Vid avfattandet har jag sökt efter förmåga tillgodogöra mig dän förut befintliga litteraturen rörande fornnordisk metrik. De arbeten, som jag företrädesvis har att tacka för mina uppgifter, äro prof. Sievers' *Beiträge zur skaldenmetrik, prof.* Möbius' *Háttatal Snorra Sturlusonar ock Vom stef samt prof.* Wiséns *Riddara rímur, inledningen. Prof,* Lefflers *föreläsningar över fornnordisk metrik, hållna i Upsala vårterminen 1882, hava ock varit mig till nytta. Dosänten A.* Noreen*, på hvars uppmaning jag företagit arbetet, har följt däss fortgång med vänligt deltagande ock givit mig än en teoretisk utredning, än ett praktiskt råd för hvilket alt jag hembär honom min hjärtliga tacksägelse.*

De isl. ord, värser ock strofer, som förekomma i arbetet, hava skrivits med dän normalisering, som användes i Noreens Altisl. u. anorw. gram. Halle 1884. I avseende på språkformen gäller dock dätta ej eksämplen ur rimorna. — I avseende på dän svänska rättskrivningen har tiden synts mig vara mogen för en mera

ljudenlig skrivning än dän övliga, men jag har tillsvidare stannat vid tillämpningen av de förbättringar, som föreslagits av Nordiska rättstavningsmötet 1870. -- Sitaten ur dän poetiska Eddan äro gjorda efter K. Hildebrands upplaga, Paderborn 1876 ock förkortningarne av Eddasångernas namn äro desamma, som där användas, se nämda bok s. XIV.

Upsala i nov. 1884.

Erik Brate

Kap. I. Värsen.

A) Allmänna anmärkningar.

§ 1. Ursprungligen antagas alla germanska stammar hava haft ett gemensamt värsmått, från hvilket de former hava utvecklat sig, som de germanska fornspråkens älsta bevarade urkunder uppvisa. Dätta värsmått bestod af betonade stavelser, mellan hvilka ett obestämdt antal obetonade stavelser kunde förekomma. Frihet rådde altså såväl med avseende på stavelsernas kvantitet som antal. Jfr Rosenberg, Nordboernes aandsliv I 386 ff.

Anm. I dän tyska metriska literaturen kallas de betonade stavelserna 'hebungen', de obetonade 'senkungen'.

§ 2. I motsats mot dänna ursprungliga värsbyggnad visar sig värsen i dän fornnordiska skaldepoesien vara strängt stavelseräknande, bestå av ett bestämdt antal stavelser olika för olika värsslag. Även stavelsernas kvantitet är där bunden av lagar. Dätta är först utförligt uppvisadt av Sievers genom avhandlingen Beiträge zur Skaldenmetrik införd i Pauls ock Braunes Beiträge zur geschichte der deutschen sprache und literatur band V, VI ock VIII, om ock andre forskare före honom uttalat liknande åsikter. Dän fornnordiska s. k. folkliga poesien, Eddasångerna, har däremot

före Sievers allmänt ansetts äga dät fria samgermanska värsmåttet. Men att ock värserna i dässa dikter till största delen bero på stavelseräkningens prinsip ock att stavelsernas kvantitet i däm är lika lagbunden som i skaldediktningen, söker Sievers i samma avhandling göra troligt. Huvudresultaten af Sievers avhandling skola här framställas.

Anm. De arbeten från forntiden, som äro källor för vår kunskap om dän fornnordiska metriken, äro s. k. *háttaluklar* poem ämnade att eksemplifiera de metriska reglerna.

Háttalykell av Rǫgnvaldr jarl († 1158) utgiven 1849 av Egilsson, Edda Snorra 239—248.

Háttatal av Snorre Sturlason († 1241) sannolikt diktadt mellan vintern 1221—22 ock sommaren 1223 (enlikt K. Gislason Årb. f. nord. oldk. 1869, 147—148 ock G. Storm, Snorre Sturlasons Historieskrivn. s. 82). Övriga åsikter om däss tillblivelsetid anföras av Möbius, Hátt. I, 34. Till Snorres Háttatal (Hátt.) finnes en prosaisk kommentar av annan författare.

Anonyma háttaluklar i Cod. AM. 149, 166 a ock 166 b i 8:o. Se Möbius, Hátt. I, 43 not. där ock

Háttaluklar av Loptr Guttormsson († 1436) ock

Jón Pálsson Maríuskáld († 1472) m. fl. omnämnas.

De viktigaste arbetena i våra dagar om fornnord. metrik äro:

E. Sievers, Beiträge zur Skaldenmetrik I, II, III i Pauls ock Braunes, Beiträge zur geschichte der deutschen sprache und literatur V, VI, VIII.

Därmed må jämföras en resensjon av A. Edzardi i Literaturblatt für germanische und romanische Philologie 1880 sp. 166 ock uppsatsen Zur Eddametrik av samme förf. i Beitr. VIII.

Th. Möbius, Háttatal Snorra Sturlusonar I, II, Halle 1879, 1881 ock samme författares Analecta Norrœna 272—9.

S. Bugge, Bidrag til det norröne sprogs og den norröne digtnings historie, hentede fra verslæren i Beretn. om forh. på det I nord. Filologmøde (Købh. 1879) s. 140—9.

K. Gislason, Njála II. ock Om helrim i 1 og 3 linie af regelmæssig dróttkvætt og hrynhenda (Reformationsprogram) Kjøbenh. 1877.

Th. Wisén, Riddara Rímur (Köph. 1881) s. V—XIII.

§ 3. För stavelsernas kvantitet gäller följande regel. Lång är en stavelse som a) innehåller en lång vokal eller diftong (lång 'naturâ') eller b) en kort vokal åtföljd av mer än en konsonant (lång 'positione'). Märk, att därvid uddljudet i ett följande ord kan värka positionslängd av föregående ords slutstavelse.

Eks. Bdr. 7,7 *nauðog sagðak*

— | — | — | ⏑

Bdr. 12,8 *halsa skautom*

— | — | — | ⏑

Korta äro övriga stavelser.

Anm. 1. Stundom synas i sig korta enstaviga ord kunna gälla som långa se § 16 anm. Omvändt brukas i sig långa stavelser stundom som korta se § 7,1 ock 4 med anm. 2 samt § 15,1.

Anm. 2. Ett *h* framför vokal bildar ej position med föregående kons.

Eks. Hym. 7,8 *es Hymer átte*

⏑ | ⏑ | ⏑ | — | ⏑

§ 4. Stavelsernas antal är efter de olika värsslagen olika. I fornnordiska poesien finnas från två- till åttastaviga värser.

Anm. En i ock för sig stavelsebildande likvida eller nasal medräknas ej som stavelse i värsen. Eks. Hym. 2,8 *opt sumbl gera* 31,6 *hialmstofn ofan*, 31,8 *valr rifnaðe*. Dässa värser äro metriskt 4-staviga, änskönt de med fetstil betecknade ljuden äro stavelsebildande.

§ 5. Upplösning. Antalet stavelser i en värs överskjuter ofta dät för värsslaget bestämda därigenom att någon eller några av stavelserna upplösts i flera. Lagen för upplösningen är: en lång stavelse kan upplösas i två stavelser av formen ⏑ ⏓. Närmare bestämmelser för upplösningens förekomst meddelas under de särskilda värsslagen. Vanligen tillhöra upplösningsstavelserna samma ord, stundom utgör dän ena ett självständigt ord ock dän andra dät föregående ordets slutstavelse eller är hvardera ett självständigt ord. Föl-

jande eks. äro 4-staviga värser av skemat ⏒ | ⏒ ‖ ⏒ | ⏒[1]) med upplösning.

þkv. 7,2 *hamar um folgenn*

⏑ ⏑ | — ‖ — | —

þkv. 17,5 *þegar mono jǫtnar*

⏑ — | ⏑ ⏑ ‖ — | ⏑

Grp. 43,3 *Sigurðar ok Gunnars*

⏑ — | ⏑ — ‖ — | —

Grp. 26,7 *hvat á sýnt Sigurðr*

⏑ — | — ‖ ⏑ | —

§ 6. I många fall överensstämma ej de i handskrifternas läsarter uttrykta stavelserna till antal ock kvantitet med grund- eller upplösningsskemat för dät ifrågavarande värsslaget. För att i sådana fall bringa värsen till enlighet med sitt skema äro dels vissa allmänna regler för uppläsning av fornnordisk poesi att iakttaga dels bör täksten befrias från de försämringar dän lidit vare sig genom etymologiskt ock förtydligande skrivsätt eller därigenom att avskrivaren låtit sin egen tids språk inmänga sig i originalets. De åtgärder man har att vidtaga för att bringa handskriftens värs till samstämmighet med skemat skola i det följande angivas och eksemplifieras. För änkelhetens skull skola därvid blott värser av dät 4-staviga skemat ⏒ | ⏒ ‖ ⏒ | ⏒ användas.

§ 7. De allmänna regler för uppläsningen, som tjäna ovannämda ändamål äro:

1) Lång vokal framför annan vokal betraktas som kort, jfr. de klassiska språkens 'vocalis ante vocalem corripitur'.

---

[1]) Genom ‖ betecknas taktdelning, genom | skiljas grundskemats stavelser.

Eks. Hym. 11,10 *Véorr heiter sá*

⏑ — | — || — | —

Grp. 21,7 *né en heldr framviss*

⏑ — | — || — | —

2) Elision vid hiatus, utljudande kort vokal utstötes framför följande ords uddljudande vokal.

Eks. Hym. 3,3 *hugð[e] at hefndom* [1].

— | — || — | ⏑

3) Bragarmál, sammansmältning av ett enklitiskt ord med ett föregående. De ord, hvilkas sammansmältning med dät föregående är av vikt för värsens reduktion till sitt skema, äro:

a) Pronominalformerna *ek*, *mik*, *sik* ock relativpartikeln *es*.

Eks. Vsp. 2,7 *alt veit [e]k Óðenn*

— | — || — | —

Guðr. III 6,2 *kalligak Hǫgna*

— | ⏑ ⏑ || — | ⏑

Guðr. III 2,1 *tregomk þat Guðrún* för *tregr mik* ...

⏑ — | — || — | —

Sig. 48,3 *áðr miðlaðesk* för *áðr sik miðlaðe*

— | — || ⏑ | —

Hym. 11,5 *sá's vit vættom* för *sá es* ...

— | — || — | ⏑

Hym. 18,7 *þar's uxe stóð* för *þar es* ...

— | — || — | —

b) Negationen *-a*, *-at*, *-t*

Eks. Sig. 45,5 *letit maðr hana* för *letia maðr* ...

⏑ — | — || ⏑ | ⏑

---

[1]) Uteslutningar i värsen sättas inom [ ], tillsatser inom ( ).

c) Partikeln *at* sammansmälter med *svá*, *þó*, *því* till *svát*, *þót(t)*, *þvít*

Eks. Hym. 25,3 *svá[a]t ár Hymer* för *svá at* ...

Grp. 23,5 *því[a]t uppe mon* för *því at* ...

d) Verbalformer: av verbet *vesa* pres. ind. sg. *em*, *est*, *es*, pret. ind. 1, 3 sg. *vas*, av verbet *mono* pres. ind. 1, 3 sg. *man*, *mon*, av verbet *hafa* pres. ind. 2, 3 sg. *hefr*.

Eks. H. H. 42,1 *nú[e]mk svá fegen*

Þkv. 6,3 *hví [e]st einn komenn*

Þkv. 6,1 *hvat [e]s með ǫsom*

Vsp. 6,6 *gap v[a]s ginnunga*

Vsp. 64,3 *bǫls m[a]n alls batna*

Grp. 30,1 *hvat m[o]n til líkna*

H. H. II 3,1 *nú [he]fr hǫrð dóme*

Anm. 1. Med föregående utljud på -r sammansmälta ock de tvåstaviga formerna i pres. ind. pl. *erom*, *ero* av verbet *vesa* ock förkortas till *[e]rom*, *[e]ro*.

Eks. Vsp. 46,8 *skelder'o skiofner*

4) Användning av enklitiska former med förkortad rotvokal av eljest långstaviga ord. Sådana former äro: dat. sg. *hǫnom* jämte *hónom*, de långstaviga preteritalformerna av verbet *vesa*, alltså *vórom*, *-od*, *-o*, *vęra* jämte *vorom*, *-od*, *-o*, *vęri* ock mahända ock andra verbalformer, jfr anm. 2.

Eks. þkv. 10,7 *nema hǫnom føre*

⏑ ⏑ | ⏑ — ‖—|⏑

þkv. 13,1 *senn vǫro œser*

— |⏑ ⏑‖—|⏑

Anm. 2. Ofta förekomma tvåstaviga verbalformer av formen — ⏒ i dän ställning att värsen fordrar, dät de betraktas som upplösningsstavelser, utan att dän vanliga regeln för stavelseupplösning i § 5 kan tillämpas. De stå därvid alltid obetonade ock måhända värkar dän enklitiska ställningen, att en lång stavelse kan brukas som kort liksom omvändt stundom en betonad kort stavelse kan brukas som lång. Jfr § 3 anm. 1 ock § 15,1.

Eks. Vsp. 12,5 *hverr skylde dverga*

— | — —‖ — |⏑

§ 8. De täksträttelser, som böra vidtagas för att bringa en värs till överensstämmelse med sitt skema, äro huvudsakligen följande:

5) Insättande av äldre former

a) sådana äldre former, som tillämpningen av reglerna i § 7 medför ss. neg. *-a*, *-at*, *t-* för *eigi*, enklitiska pronomen efter verbet i stället för självständiga framför dätsamma, *svát*, *þót(t) þvít* för *svá at*, *þóat*, *því at* o. s. v.

b) återställande av en utstött vokal i en böjningsändelse

Eks. Grp. 28,2 *þótt mœr sée (sie?)* för *sé*

—|—‖—|⏑

Hym. 23,3 *orm eitrfáan* för *-fán*

—|—‖—|⏑

c) återställande av de ursprungliga formerna i de fall, där vid hiatus mellan en palatal vokal ock *a*, *o*, *u* dän palatala vokalen genom en senare ljudlag (se Noreen, Altisl. u. anorw. gr. § 103) övergått till *j* ock *a*, *o*, *u* förlängts.

Eks. Sig. 37,8 *auðens féar* för *fjár*

—| —‖—|⏑

Hym. 22,6 *sú[e]s goð fía* för *fjá*

— | —‖—|⏑

d) äldre former av enskilda ord ss. *ísarn* för *jarn*, *-ketell* för *-kell*, svag böjning ss. *allvalde*, *dáðrakke* för stark *allvaldr*, *dáðrakkr*, *búendr* för *bøndr*, *es* för *er* ss. relativpartikel ock verb, *hef*, *hefr* för *hefi*, *hefir* i pres. ind. sg. av verbet *hafa*.

e) adjektivadverb på *-la* för *-liga*, komp. *-lar*, sup. *-last* av dässa adv. samt komp. *-lare*, sup. *-lastr* för *-ligare*, *-ligastr* av motsvarande adj.

Eks. Guðr. II 38,1. *svá mik nýl[ig]a*

—| —‖ —|⏑

f) användandet av *ept*, *und*, *fyr*, *fur*, *of* som prepositioner i stället för de egentligen adverbiela *epter*, *under*, *fyrer*, *yfer*.

Eks. Grp. 15,4 *ept[er] bana Helga*

— |⏑⏑‖—,⏑

Vsp. 25,3 *und[er] heiðvǫnom*

— |—‖⏑,⏑

6) Kvantitetsrättelse av enskilda stavelser. Sålunda böra *Brimer*, *Gimer*, *Gnipaheller*, *Gnitaheiðr*, *Grane*, *Gymer*, *Heðenn*, *heðan*, *Hymer*, *Sinir*, *Ymer*, *sonarðrøyre*, skrivas med kort vokal i första stavelsen *firar*, *Valer*, *Noregr* än med kort än med lång vokal, *él* alltid med lång vokal o. s. v.

7) Utgallrande av överflödiga ord,

a) personliga, possessiva ock demonstrativa pronomen.

Eks. Grp. 19,6 *þats [ek] fyrer vissak*

— |⏑—‖—|⏑

Hym. 17,5,6 *Hverf [þú] til hjarðar*

— |—‖—,⏑

ef[þú] hug trúer

⏑ | — || ⏑ | ⏑

Hym. 3,5 *bað[hann] Sifjar ver*

— | — || — | ⏑

Vsp. 1,5 *seið [hón] hvars [hón] kunne*

— | — || — | ⏑

H. H. II 48,1 *mál [e]s [mér] at ríða*

— | — || — | ⏑

Hyndl. 30,10 *[hans] vas Skaðe dótter*

— | ⏑ ⏑ || — | ⏑

þkv. 10,3 *þrymr hefr [þinn] hamar*

— | — || ⏑ | ⏑

Vsp. 21,1 *ǫnd [þau] né ǿtto*

— | ⏑ || — | ⏑

Grp. 1,3,4 *hvat [þann] þjóðkonong*

— | — || ⏑ | —

þegnar nefna

— | — || — | ⏑

Vsp. 33,1,2 *varð af [þeim] meiðe*

— | — || — | ⏑

es mǽr sýndesk

— | — || — | ⏑

b) räkneord

Eks. þkv. 20,5 *vit skolom aka[tvǽr]*

— | ⏑ ⏑ || ⏑ | ⏑

c) partiklar såsom *þá, þar, hér, nú, ok, þó, unz, en, at, um.*

Eks. þkv. 1,1 *vreiðr vas [þá] Vingþórr*

— | — || — | —

H. H. I, 4,3,4 *[þar] átte lofðongr*

— | ⏑ || — | ⏑

land á mille

— | — || — | ⏑

þkv. 23,1 *Gang[a] [hér] at garðe*

— |—||—|◡

þkv. 4,7 *[unz] fyr útan kom*

◡ |—||—|◡

ása garða

—|◡||—|◡

[ok] fyr innan kom

◡|—||—|◡

jǫtna heima

—|◡||—|◡

Anm. Genom strykning av *unz* ändras konstruktionen från satsfogning till satsbindning.

d) artikeln

Eks. Vsp. 8,3 *hende [enne] høgre*

—|◡ ||—|◡

Vsp. 41,1 *austr býr [en] aldna*

— | — ||—|◡

8) Insättning av ord isht. *ok*

Eks. Vsp. 16,1 *Fil[e] (ok) Kile*, jfr. § 14,1, c.

◡ | — ||◡|◡

9) Omflyttning av ordens ordning

Eks. H. Hv. 3,7 *saman kaupom vel* för

◡ —|—||—|◡

kaupom vel saman

— — — ◡ ◡

§ 9. Värserna indelas i takter bestående av en betonad stavelse ensam eller åtföljd av en obetonad. I dän fornnordiska poesien finnas altså i värsens grundskema en- ock två-staviga takter. I de tvåstaviga takterna är än första än andra stavelsen betonad, såvida ej särskilda regler, som givas under de olika värsslagen binda betoningen vid endera stavelsen. I rímurpoesien hava de 2-staviga takterna alltid första stavelsen betonad.

Eks. Vsp. 4,1 *Hljóðs biþk allar*

´ |—||´|⏑

Vsp. 2,5 *hvers fregneð mik*

— |´||—|⏑́

Vsp. 3,4 *ok spáganda*

—|´||´|⏑

Vsp. 9,3 *ginnheilog goð*

´|—||—|⏑́

§ 10. Upptakt. Stundom, men sällan, förekommer i början av värsen ett proklitiskt, vanligen enstavigt ord, som hvarken kan umbäras eller bringas in under värsens skema ock därför måste betraktas som upptakt. Dock är detta aldrig fallet i dróttkvǽtt ock hrynhent. Av värser med 4-stavigt skema äga isht. de jämna värserna av Egils dikter böjelse för upptaktbildning.

Eks. Son. 1,6 *um Viðres þýfe*

||—|—||—|⏑

I rímurpoesien är bruket av upptakt mycket vanligt.

B) Värsslag.

§ 11. En värs heter på isl. *orð* eller *vísuorð*.

§ 12. 2-staviga värser förekomma sällsynt i ljóðaháttr ock galdralag (se § 40) t. eks. Háv. 75,1 *døyr fé*, Grm. 21,1 *þytr þund.* I kviðuháttstrofen (se § 28) finnas blott 3 ggr 2-staviga värser, hvarav 2 i Rigsþula. Sievers anser dässa senare metriskt vanstälda.

§ 13. 3-staviga värser. Skema: ⏓|⏓||⏓
3-staviga värser förekomma:

1) inströdda i kviðuháttr (se § 28) isht i Rigsþula ock Sigurðarkviða en skamma. På grund av deras talrik-

het anser Sievers att deras inmängande bland de 4-staviga värserna är att uppfatta som en medveten konstform.

2) i skaldepoesien alternerande med 4-staviga värser (se § 27). För dässa gälla följande regler:

a) Värsen består av 2 takter, dän första 2-stavig, dän senare 1-stavig.

b) Upplösning är överalt tillåten.

c) Första takten kan fyllas av ⏑ ⏓.

Eks. Egils Sonatorrek 1,1 *mjǫk eromk tregt*

⏑ ¦ ⏑ — ¦| —

2,1 *esat auðþeystr*

⏑⏑ ¦ — ¦| —

6,7 *sunar skarð*

⏑ — ¦ —

3) i ljóðaháttr ock galdralag se § 40.

4) i rímur bildande andra ock fjärde värsen i strofen úrkast (se § 44).

Skema: ⏓ ¦ — |¦ ⏓

Eks. *byrlat vín.*

§ 14. 4-staviga värser förekomma:

1) av skemat: ⏓ | ⏓ | ⏓ ¦ ⏓. Regler: a) Värsen består av tvänne 2-staviga takter.

b) Stavelseupplösning förekommer huvudsakligen i första takten; i dän andra äro fallen därav sällsynta ock tvifvelaktiga.

c) Första takten kan ej fyllas av ⏑ ⏓

Dässa värser bilda strofer dels ensamma (kviðuháttr, se § 28) dels alternerande med 3-staviga (se § 27). Eks. på 4-staviga värser äro under §§ 7, 8 i ymnighet anförda.

Anm. Hos Egill Skallagrimsson förekommer 4 ggr att ⏑ ⏓ fyller första takten i en 4-stavig värs. Eks. Arinbjarnardrápa 25,4. *friðe spjǫllom*

⏑|—¦|—|⏑

2) av skemat: ⏕ || ⏑⏑̲ | ⏕ || ⏒. Regler: a) Värsen består av 3 takter, dän första ock tredje 1-stavig, dän andra 2-stavig.

b) Stavelseupplösning överallt tillåten utom i sista takten.

Eks. *Vestr fór'k um ver*

— || — | — || ⏑

3) i ljóðaháttr ock galdralag

4) i rímur bildande andra ock fjärde värsen i strofen úrkast (§ 44).

Skema: ⏑⏑́ | — || ‚ | —

Eks. *lýðrinn svinni.*

§ 15. 5-staviga värser förekomma:

1) inströdda bland 4-staviga värser i Eddasångerna. Dässa värser kunna på två sätt uppfattas. Antingen är deras användning en medveten konstform i likhet med de i § 13,1 omnämda 3-staviga värserna eller kunna de genom antagandet av en ovanligt fri upplösning bringas under de 4-staviga värsernas skema. Fallens beskaffenhet talar för dän senare åsikten. De två stavelser, som motsvara en stavelse i dän 4-staviga värsens skema äro a) de två sista stavelserna av ett flerstavigt ord b) ett enstavigt (obetonadt) ord jämte föregående ords slutstavelse c) ett obetonadt verbum finitum.

Eks. Guðr. II 33,1 *grátande Grimhildr*

‚ | — — || ‚ | —

Rþ. 23,6 *settesk und ripte*

‚ | — — || ‚ | ⏑

Vsp. 30,5 *á gengosk eiðar*

‚ | — | — || ‚ | ⏑

De två stavelserna äro i alla hithörande fall obetonade ock sannolikt gör dätta, att de kunna användas

som korta. För de långstaviga formerna i pret. ind. pl. *vǫrom* etc. ock pret. konj. *vǽra* etc., som alltid, då de stå efter dät betonade ordet, skenbart göra värsen mer än 4-stavig, har redan Sievers antagit enklitiska biformer, se § 7,4. Ofta förekommer formeln *þá kvað þat (Heimdallr)*, där andra stavelsen i första takten kan bedömas som i de ovan anförda fallen. Sievers säger att i dänna formel dän obetonade ställningen värkat föränkling av *ð-þ* så att en form **kvaðat* uppkommit, hvilken kan betraktas som en upplöst stavelse ⏑ ⏑̲. Trätton värser måste enligt Sievers antagas för värkligen 5-staviga. De börja alla med ett tvåstavigt verbum finitum, hvilket i alla utom en står omedelbart framför dän betonade alliterationsstavelsen, hvarför verben själva nog äro obetonade ock dässa värser att bedöma som de övriga. Verbet i dän återstående värsen Sig. 12,1 *lǫtom son fara*, där sista ordet bär alliterationen, faller under samma synpunkt, då värsbetoningen måste vara dän här angivna ock för öfrigt står bruket av verbet *láta* som tonlöst ord av språkhistoriska grunder fast. Jfr § 7 anm. 2 ock Beitr. VI 311 f.

2) bildande málaháttr. (se § 32). Skema: ⏓⏓ | ⏓⏓ || ⏓⏓ || ⏑̲ ⏑̲. Regler: a) Värsen består av 3 takter, tvänne 2-staviga ock en 1-stavig mellantakt.

b) Stavelseupplösning förekommer i första takten ock mellantakten.

c) Första takten kan fyllas av ⏑ ⏑̲.

d) Mellantakten är vanligen en lång stavelse.

e) Antingen andra eller (mera sällan) tredje stavelsen från slutet skall hava huvudton

f) Dän stavelse, hvarpå sista huvudtonen i värsen hvilar, skall vara lång.

Koroll. Sista taktens första stavelse är vanligen lång; kort kan dän blott vara ifall tredje stavelsen från slutet har sista huvudtonen:

f) Sista takten skall vara ett självständigt ord eller sista leden av en sammansättning, sällan de sista stavelserna av ett trestavigt ord.

Eks. Am. 8,1 *bǫ́ro mjǫð mǽrar*

Am. 23,2 *borenn ór serk þínom*

Am. 4,1 *rúnar nam at rísta*

Am. 43,5 *skuto skarpliga*

Am. 3,1 *horsk vas húsfrøyja*

Am. 85,5 *heipt óx Hniflunge*

Anm. 5-stavig värs finnes ock med dän enstaviga takten ställd sist, men användes föga i poesien

Hátt. 51 *herstefner lét hrafn*

3) i ljóðaháttr ock galdralag se § 40.

§ 16. 6-staviga värser förekomma

1) bildande dróttkvǽtt (§ 36). För dässa gälla följande skema: ... ock regler:

a) Värsen består av tre 2-staviga takter.

b) Stavelseupplösning förekommer huvudsakligen i första takten. I andra takten är dän i allmänhet blott tillåten vid alldeles tonlösa ord ss. partiklarne *nema*, *eða* ock 2-staviga former av hjälpverben *vesa*, *hafa*, *skolo*,

mono samt vid sammansättningar, som annars ej skulle kunna inrymmas i värsen.

c) Första ock tredje taktens första stavelse måste vara lång. Altså kan ej ⏑ ⏓ fylla första takten.

Anm. I första taktens första stavelse synes ett enstavigt ord med kort vokal åtföljd av en kort konsonant kunna brukas som en lång stavelse, se Sievers Beitr. VIII, 54 f.

d) Sista takten måste vara ett självständigt ord eller sista leden av en sammansättning.

Eks. *Gefjon dró frá Gylfa*

— | — || — | — || — | ⏑

Sigurðr jarl með húskarla

⏑ — | — || — | — || — | ⏑

mǫrg skriðo beit at borgar

— | ⏑ ⏑ || — | — || — | ⏑

dauðr verðr hverr nema hræðomk

— | — || — | ⏑ — || — | ⏑

vǫrom félagar fjórer

— | — || — | ⏑ — || — | ⏑

2) i ljóðaháttr ock galdralag.

Vidare förekomma 6-staviga värser i rímur:

3) bildande första ock tredje värsen av dän strof, som kallas *oddhending* (se § 43).

Skema: ⏑́⏓ | ⏑⏓ || ⏑́⏓ || ⏑́⏓ | ⏑⏓ || ⏑́

Regler: a) Värsen består av 4 takter, dän första ock tredje 2-stavig, dän andra ock fjärde 1-stavig.

b) Stavelseupplösning är tillåten överalt utom i sista takten.

c) Oftast är tredje takten försedd med upptakt.

Eks. *dauð[i] er skjótr dǫglings fljótr*

⏑́ | — || ⏑́ || ⏑́ | — || ⏑́

segir hann þá silki-Ná

— | — || — || — | ⏑ || —

horfir mær á kóngsson kær

— | — || — || || — | — || —

4) bildande andra ock fjärde värserna af stroferna *ferskøytt* ock *oddhending* (se §§ 41, 43).

Skema: ⏑⏑ | ⏑⏑ || ⏑⏑ | ⏑⏑ || — ⏑

Regler: a) Värsen består av 3 2-staviga takter.

b) Stavelseupplösning tillåten överalt utom i sista takten.

Eks. *flytjazt út með greinum*

— | — || — | — || — ⏑

laun koma opt fyr minni

— | ⏑⏑ || — | — || — | ⏑

§ 17. 7-staviga värser förekomma:

1) i Eddan i ljóðaháttr ock galdralag.

I Snorres Háttatal finnas tvänne arter:

2) draughent-värsen = dróttkvætt-värsen med en 1-stavig upplöslig takt inskjuten efter dän första.

Eks. Hátt. 65 *vápna hríð velta náðe*

— | — | — || — | ⏑ || — | ⏑

ock 3) en runhent-värs = hrynhent-värsen (se § 18,3) minskad med sista stavelsen.

Eks. Hátt. 94 *orme veitte Sigurðr sár*

— | ⏑ || — | ⏑ | ⏑ | — || —

Blott dän senare har någon användning i dän till oss komna skaldepoesien. Dän förekommer strofbildande (se § 38) men med skemat vidgadt till:

⏑⏑ | ⏑⏑ || ⏑⏑ | ⏑⏑ || ⏑⏑ | — || ⏑⏑

4) i rímur bildande första och tredje värsen av strofen *ferskøytt* (§ 41).

Skema: ⏑⏑ | ⏑⏑ || ⏑⏑ | ⏑⏑ || ⏑⏑ | ⏑⏑ || —

Regler: a) Värsen består av 4 takter; de 3 första 2-staviga, dän fjärde 1-stavig.

b) Stavelseupplösning är tillåten överalt utom i sista takten.

Eks. *fyrst hann lǽrði fróða bók*

´ | — || ´ | — || ´ | ◡ || ´

keisarinn var þar kominn af Róm

´ | ◡ — || ´ | — || ◡́ — | — || ´

§ 18. 8-staviga värser. I Hátt. förekomma:

1) kimlabandsvärsen = dróttkvǽttvärsen med upprepning av sista takten Hátt. (59—)61.

Eks. *folk sund hjarar lunda unda*

— | — || ◡ | — || — | ◡ || — | ◡

2) en runhent-värs = § 17,2 med upplöst sluttakt.

Eks. *mǫrg þjóð ferr til siklings sala*

— | — || — | — || — | — || ◡ | ◡

3) hrynhent-värsen = dróttkvǽtt-värsen med en framför ställd takt lika med dróttkvǽtt-värsens första takt, altså: — | ⏓ ||

Eks. *tigge snýr á ógnar ǫro*

— | ◡ || — | — || — | ◡ || — | ◡

Blott dän sista har användning i skaldediktningen, se § 39.

4) i rímur förekommer 8-stavig värs, av skemat

´ | ⏓ || ´ | ⏓ || ´ | ⏓ || ´ | ⏓

Eks. *vil[i] hann ei með yndisbandi*

´ | — || — | ◡ || ´ | — || ´ | ◡

Anm. Uti strofen *braghenda* i rímu-diktningen har första värsen 12 stavelser, utgörande 6 2-staviga takter med skemat: ´ | ⏓ || ´ | ⏓ || ´ | ⏓ || ´ | ⏓ || ´ | ⏓ || ´ | ⏓ t. ex. *ljúfirmintust lýðir þess um langan tíma.*

§ 19. Långraden i ljóðaháttr ock galdralag (se § 40) består av en vanlig 3—6-stavig värs

('grundvärs') + en upplösbar stavelse, som bär sista huvudtonen. Därigenom blir värsslutet: ⏑́ eller (vanligare) ⏑́ ⏓

Eks. Háv. 155,3 *váfa virgelná*

‖ ⏑́

Háv. 155,7 *ok mæler við mik*

‖ ⏑́

Háv. 40,6 *mart gengr verr enn varer*

‖ ⏑́ ⏑

Háv. 3,3 *ok á kné kalenn*

‖ ⏑́ —

Kap. II. Rimmet.

§ 20. I dän fornnordiska poesien förekomma tre slag av rim: alliteration, assonans ock slutrim.

§ 21. Alliteration är dät rim, som uppkommer genom att betonade stavelser börja på samma eller likartadt ljud.

Regler: a) Om de allitererande ljuden äro konsonanter, måste samma konsonant begynna alla de allitererande stavelserna; alliteration medelst vokaler ansågs däremot som skönare, om vokalerna voro olika.

b) Medljudande *i*, uti täksterna trykt *j*, allitererar även med andra vokaler.

Anm. 1. Såsom dät medljudande *i* borde ock dät ursprungligen medljudande *u*, i täksterna trykt *v*, kunna alliterera med andra vokaler. Att så en gång varit förhållandet, visar värsparet:

Vandils jarmungrundar
úrgrandari landi

på Karlevi-stenen. I dän isl.-norska poesien synes däremot *v* ej kunna alliterera med vokaler. Dätta beror på att medljudande *u* uti uddljud tidigt övergick till bilabialt, sedan dentilabialt *v*, se Noreen, Altisl. u. anorw. gr. § 42.

c) Konsonantgrupperna *sp*, *st*, *sk* måste vid alliteration i sin helhet upprepas ock alliterera ej med änkelt *s* eller med *s* framför annan konsonant.

Coroll. av def. är, att alliterationen kan stå i början av sista leden i en sammansättning, enär dänna ofta är betonad.

De alliterérande ljuden kallas isl. *hljóðstafer*, ock ett antal stavelser sammanbundna genom alliteration må för korthetens skull kallas alliterationssystem. Alliterationssystemet inneslutes sällan inom en värs, som i strofen ljóðaháttr (§ 40), i hvilket fall rimorden äro 2; vanligen sträcker dät sig över tvänne värser, hvarvid rimorden äro 2 eller 3. Om de äro 3, stå 2 i dän föreg. ock 1 i dän efterföljande värsen; då de äro 2, finnes ett rimord i hvardera värsen. Alliterationen i dän efterföljande värsen kallas huvudstav (isl. *hǫfuðstafr*), i dän föregående bistav (isl. *stuðell*, pl. *stuðlar*). Huvudstaven står gärna i början av värsen. Närmare regler givas för de särskilda slagen av strofer.

Eks. þkv. 23 ***g****anga hér at* ***g****arðe*[1])
g*ullhyrndar kýr*
ø*xn* ***a****lsvarter*
j*ǫtne at gamne*

þkv. 21 *senn vǫro* ***h****afrar*
h*eim um rekner,*
sk*ynder at* ***sk****ǫklom*
sk*yldo vel renna.*

Anm. 2. Alliteration tillhör alla de germanska fornspråkens skaldekonst.

§ 22. Dän fornnordiska poesiens assonans är dät rim, som uppkommer genom anbringande i skilda ord av samma ljud, utan att ljudlikheten sträcker sig till nästa taktslag. Dätta har äfven uttrykts så, att assonansen består i att två stavelser sluta på samma ljud, hvarvid likväl särskildt måste anmärkas, att enligt dän forna värsläran kunde i ett osam-

[1]) I dät följande betecknas alliterationen med fetstil, halvassonansen med antikva eck helassonansen samt slutrimmet med spärrad stil.

mansatt ord till dän förra stavelsen räknas så många ljud, som kunde uttalas, om stavelsen vore slutstavelse. Assonansen behöver ej omfatta mer än ett medljud efter självljudet i en stavelse, hvarför böjningsändelser isht. -*r*, -*s* stundom -*t*, -*ð*, avledningsändelser såsom *l*, *n*, *r*, *v*, *j* ej behöva medräknas vid assonansen. De assonerande stavelserna stå i samma värs, högst sällan i olika. Assonansens isl. namn är *hending*. Assonansen är antingen a) blott konsonantisk, olika vokaler + samma konsonantljud, halvassonans, isl. *skothending*

t. eks. *bǫðserkjar hjó birke*
vas-at ofbyrjar ǫrva

eller b) därjämte vokalisk, samma vokaler + samma konsonantljud, helassonans, isl. *aðalhending*.

t. eks. *bað-a hertrygðar hyggja*
hylr ættstuðell Skylja
jǫfurr sighvatastr digre
fǫðorleifð konongs greifom.

Anm. 1. Helassonansen ersättes stundom genom anbringande av samma vokaler utan följande konsonant i skilda ord.

t. eks. *øy vébrautar høyja*
fræ Hákonar æve
hjǫrva gnýs ok skýjom.

Sällan är halvassonansen blott vokalisk t. eks. *há þótte mér hlæja.*

Anm. 2. Stundom utgöres dän assonerande stavelsen av ett föregående ords slutljud jämte begynnelseljudet i dät följande t. eks. Íslendingadrápa av Haukr Valdísarson 13,3 *þá rauð þegn í drøyra*, 23,7 *þá vá þorsteinn hávan.*

Anm. 3. Assonansen sådan dän här fattats, är egendomlig för dän fornnordiska poesien. I de övriga germanska fornspråkens poesi förekommer dän blott som en tillfällig prydnad. Se därom Kluge Beitr. IX, 422 f. I de icke germanska folkens fornpoesi finnas andra slag av assonans.

I Eddadikterna förekommer assonansen blott sporadiskt. t. eks.

Vsp. 31,5 *Skuld helt skilde*
54,6 *bjartr at Surte*
58,12 *níðs ókvíðnom*
64,6 *Hropts sigtopter.*

Där förekommer ock, att olika värser äro förbundna genom assonans t. eks.

Vsp. 21,5 *ǫnd gaf óðenn*
óð gaf Høner
lá gaf Lóðurr
ok lito góða

Vsp. 8,1 *sól varp sunnan*
sinne mána

Hyndl. 5,3 *lát hann renna*
með runa mínom

Stundom äro värserna förbundna med flera assonanser t. eks.

Vsp. 4 *vilt at ek Valfǫðr*
vel fyr telja

Om assonansen i Eddadikterna se Edzardi, Beitr. V, 585 f.

Först i skaldepoesien uppträder assonansen i regelbunden användning som rim. Däss förekomst regleras efter de för de särskilda strofformerna gällande föreskrifterna. Vanligen står halvassonans i de udda, helassonans i de jämna värserna.

Anm. 4. Likväl finnas mångfaldiga eks. på helassonans i de udda värserna. Dätta förklaras därav, att vid dän blott konsonantiska halvassonansen dät är likgiltigt, hvilken vokal föregår de assonerande konsonanterna, ock då kan ock inträffa, att dänna vokal är dän samma vid båda, hvarigenom helassonans uppkommer. Att vokalerna ej alls tagas i betraktande vid halvassonansen, synes ock därav, att framför tvänne halvassonanser ofta vokaler av olika längd förekomma, hvilket högst undantagsvis är fallet vid helassonans. — I dän handskriftliga form, hvari skaldepoesien

föreligger, assonera hos de äldre skalderna mycket ofta *a: ǫ*, *á: ǿ*, *ę*, *e : ø* (uppkommet genom v-omljud av *ę*, *e*), *ĭ : y̆* (uppkommet genom v-omljud av ĭ, där man väntar helassonans. Dätta kan i fråga om de älsta skaldernas dikter bero därpå, att avskrivarne insatt sin tids omljudsvokaler, hvilka för skalderna voro främmande. Om de oomljudda vokalerna återställas, uppstår regelbunden helassonans. De första skalder, som aldrig låta vokaler bilda helassonans med deras u- ock v-omljud, äro Kolbeinn Tumason † 1208, Bjarne Kolbeinsson † 1223 ock Snorre Sturluson † 1241. Se Gislason, Om helrim i förste og tredje linie af regelmæssigt dróttkvætt og hrynhenda, Inbydelseskrift. Kjøbenhavn 1877, ock J. Thorkelsson, Bemærkn. til nogle Steder i Versene i Heimskringla s. 15 f.

Anm. 5. I dän älsta skaldepoesien synes assonansen mellan två ord i samma värs stundom kunna ersättas genom assonans mellan två värser t. eks. *Ragnarsdrápa* av Brage den gamle:

rósta varð í r**anne** — *svá lét æ þótt* **ette**
Ran*dvés hǫfuðniðja* — *sem orrosto* **l**ette.

Anm. 6. Assonansen har i dän forna metriken olika namn alt efter sin plats. Dän första assonansen i värsen kallas *frumhending*, hvilken åter kallas *oddhending*, om han står i första taktens första stavelse, eljest *hluthending*. Dän andra assonansen kallas *viðrhending* ock måste i dróttkvætt ock hrynhent, i fråga om hvilka strofer dässa benämningar huvudsakligen användas, stå i sista taktens första stavelse.

Anm. 7. På grund av assonansernas ställning ock beskaffenhet uppförde dän forna värsläran en mängd strofformer, hvilkas användning inom poesien vanliktvis inskränker sig till enstaka strofer eller till att utgöra friheter i en för övrigt regelbunden strofbyggnad. De huvudsakligaste äro:

1) *skjalfhenda* frumhending står mellan bistavarne Hátt. 28, 35 ock Rekstefja av Hallar-Steinn.

2) *riðhenda* frumhending ock viðrhending skiljas blott av en stavelse Hátt. 32.

3) *rétthent* helassonans även i udda värser Hátt. 42.

4) *klifat* halvvärsens alla assonanser bilda helassonans med hvarandra Hátt. 48.

4) *alhent* två par helassonanser i hvar värs ock *en minne alhenda* två par halvassonanser i udda ock två par helassonanser i de jämna värserna Hátt. 43, 44.

6) *dunhenda* de udda värsernas viðrhending bildar helassonans med dän följande värsens oddhending. Hátt. 24.

Eks. *mjǫðr hegner bǫl bragna*
bragningr skipa sagner.

Om därtill de udda värserna hava helassonans, kallas strofen *iðurmælt* el. *iðrmælt*. Hátt. 47.

7) *liðhenda* de udda värsernas viðrhending bildar halvassonans med dän följande värsens oddhending ock därtill stå alliteration ock assonans i samma stavelse. Hátt. 41, 53.

Eks. *vígs es hrøytt at hættes*
hvatt Niflunga skatte.

8) *stamhent* helassonans finnes ock i de udda värserna, *frumhending* står i ett enstavigt ord som börjar med ena bistaven ock står omedelbart framför dän andra bistaven, hvilken börjar dän stavelse, hvari *viðrhending* finnes. Därigenom uppkommer intrycket av stammande. Hátt. 45.

Eks. *armr kná við blik blikna*
brimlands viðum randa,
þar's hǫnd at lið liðnar
lýslóðar berr glóðer.

§ 23. Slutrimmet i dän fornnordiska poesien är dät rim, som uppstår genom sådant anbringande i skilda ord av samma ljud, att ljudlikheten sträcker sig till nästa taktslag. Dät är antingen manligt enstavigt eller kvinligt tvåstavigt. Slutrimmet kallas liksom assonansen *(aðal)hending.*

En strof med slutrim kallas *runhenda.* De på 1400-talet författade rimmade dikterna med fyrradiga strofer kallas *rímur.*

Anm. *Runhenda* betyder 'strof med rimföljd' ock sammanhänger med vb. *renna.* Skrivningen *rúnhenda* är altså oriktig, Gislason, Årbøg. f. Nord. Oldk. 1875, 102—108.

Kap. III. Strofen.

§ 24. Dän fornnordiska poesien är **strofisk**, d. v. s. ett vist antal värser äro sammanfogade till en högre metrisk enhet. De övriga germanska fornspråkens älsta poesi är däremot **rapsodisk**, d. v. s. värserna följa oavbrutet på hvarandra, tills tanken kräver ett uppehåll. Dänna form äga i dän fornnordiska poesien blott s. k. *þulor*, uppräkningar. — Stroferna sammanfogas av de i kap. I behandlade värsslagen. Vanligen användes samma värsslag hela strofen igenom, mera sällan väksla olika värsslag inom samma strof.

§ 25. En strof heter på isl. *vísa* el. *øyrinde*. En halvstrof heter *vísohelmingr*, ock med dän bör en mening avslutas. En fjärdedels strof heter *visofjorðungr* ock en värs *orð* el. *vísuorð*.

§ 26. Stroferna innehålla antingen **åtta**, **säks** eller **fyra** värser. Känntecknande för de särskilda slagen av strofer är vidare de olika rimmens användning. Alliterationen förekommer i alla strofformer.

Anm. 1. Strofen *galdralag* har stundom 7 värser, se § 40, anm. 2.

Anm. 2. I Snorres Háttatal äro strofformerna långt flera, än som kunna uppvisas ur dän till oss komna poesien. Dätta beror därpå, att Snorre har i didaktiskt syfte genom hela strofer eksemplifierat, hvad i dän värkliga poesien förekom blott som enstaka

frihet eller prydnad. I dät följande skall vid de olika slagen av stroferna angivas motsvarande strofer av Háttatal.

A. 8-radiga strofer.

§ 27. Strof av 3- ock 4-staviga värser omväkslande, utan assonans. (*Starkaðarlag?* se § 28 anm.)

Regler: a) I avseende på värsen se § 13,2 ock § 14,1.

b) Alliterationssystemen äro fyra med en el. två bistavar.

Eks. *erumk auðskǽf*
◡ — | — ‖ —
ómunlokri
—|—‖—|◡
magar þóris
◡ —| —‖◡
mærðar efni
— | ◡ ‖—|◡
vinar míns
◡|—‖ —
þvít valig liggja
— | ◡ —‖ — |◡
tvenn ok þrenn
— |—‖ —
á tungu mér
—|—‖◡ | —

Dänna strofform visar Hátt. 102, 'dän namnlösa strofen'. De förnämsta dikter, som däruti äro avfattade, äro: *Ynglingatal* av þjóðolfr enn Hvinverske, *Arinbjarnardrápa* ock *Sonatorrek* av Egill Skallagrimsson, *Há-*

løygjatal av Øyvindr skaldaspiller, *Glælognskviða* av Þórarenn loftunga ock *Hákonarkvíða* av Sturla Þórðarson.

Anm. Dän ovan anförda strofen finnes i Olafr hvítaskalds Málskrúðsfrǿðe ock bär där namnet *kviðuháttr*. Emellertid har hittils varit brukligt att giva dän i § 28 skildrade strofen dätta namn. Jfr § 28 anm.

§ 28. **Strof av 4-staviga värser, utan assonans,** ***kviðuháttr.***

Regler: a) För värsernas byggnad redogöres i § 14,1.

b) Alliterationssystemen äro fyra med en eller två bistavar. Huvudstaven behöver ej stå i början av värsen. Om bistavarne äro två ock huvudstaven står i början av värsen, kallas strofen i kommentaren till Snorre Sturlasons Háttatal *Balkarlag*, står huvudstaven i dätta fall ej i början av värsen, kallas strofen *stikkalag*.

Eks. ***V****reiðr vas [þá]* ***V****ingþórr*
— | — ‖ — | —
es hann ***v****aknaðe*
◡ — | — ‖ ◡ | ◡
ok ***s****ins hamars*
— | — ‖ ◡ | —
um ***s****aknaðe*
— | — ‖ ◡ | ◡
sk*egg nam at hrista*
— | ◡ — ‖ — | ◡
sk*ǫr nam at dýja*
— | ◡ — ‖ — | ◡
réð ***j****arðar burr*
— | — ‖ — | —
u*m at þreifask*
◡ | — ‖ — | —

Dänna strofform visa Hátt. 96 (vanlig *kviðuháttr*), 97, 99 *(Balkarlag)* ock 98 *(stikkalag)*. De förnämsta dikter, som däri äro avfattade, äro:

a) i dän poetiska Eddan: *Vǫluspá*, *Baldrs draumar*, *Rígsþula*, *Hyndloljóð*, *Gripesspá*, *Helreið Brynhildar*, *Oddrúnargrátr*, *Guðrúnarhvǫt* ock alla de hvilkas namn ändas på *-kviða* utom *Atlakviða*, som blott delvis använder dänna strof, hvilket ock är fallet med *Reginsmál* ock *Hamðesmál*. I några andra förekomma ock kviðuháttstrofer inströdda såsom i *Hávamál* ock fåglarnes sång i *Fafnesmál*. *Hárbarðsljóð*, egentligen alliträrande prosa, är närmast att föra hit.

b) i skaldepoesien få dikter, såsom *Sigurðarbǫlkr* av Ivarr Ingimundarson ock en dikt till Magnus Barfots ära av Gísl Illugason.

Anm. För dänna strof användas ock stundom namnen *fornyrðalag* ock *Starkaðarlag*. Dät förra finnes ingenstädes i dän gamla literaturen. Källan för dät samma har varit överskriften till strofen 96 i Snorres Háttatal, en kviðuháttstrof med en bistav ock huvudstaven inuti värsen, men dän där i handskriften befintliga förkortningen bör upplösas till *fornyrðeslag*, emedan namnet har dänna form fult utskriven i kommentaren till strofen. Dätta namn har altså ej samma omfång som här ovan *kviðuháttr*, utan avser blott en art därav. Bruket av *kviðuháttr* som namn på förestående strof tyckes ock hava vunnit sådan stadga, att en rubbning därav ej bör företagas. *Fornyrðalag* eller *fornyrðeslag* torde altså böra nytjas blott i dän vidsträktare betydelse, som dät äger i dän äldre filologiska literaturen, nämligen såsom gemensam benämning på de i dän poetiska Eddan förekommande strofformerna kviðuháttr, ljóðaháttr ock málaháttr i motsats mot skaldediktningen. Jfr Möbius, Arkiv for nord. fil. I 288 f. ock Gislason, Årb. f. nord. Oldk. 1884, 157. Namnet *Starkaðarlag* kan då undvaras, såvida ej dän av väkslande 3- ock 4-staviga värser bestående strofen (se § 27), hvilken nu saknar namn, därmed lämpligen kunde uppkallas. De strofer i Gautreks saga, som tillskrivas Starkaðr, bestå just av 3- ock 4-staviga värser omväkslande.

§ 29. **Strof av 4-staviga värser med assonans,** *toglag (togdrápulag, togmælt, togdrápuháttr).*

Regler: a) För värsens byggnad se § 14,1.

b) Alliterationssystemen äro fyra, bistavarne alltid två, ock huvudstaven måste stå i början av värsen.

c) Helassonans måste finnas i de jämna värserna; de udda hava halvassonans eller sakna assonans.

Eks. *Knútr es und **s**ólar*
— |◡ —‖—|◡
***s**iðnæmr með lið*
—| — ‖— | ◡
*fór **m**jǫk **m**iket*
—| — ‖◡|◡
***m**inn vinr **þ**inneg*
— | — ‖—|◡
***f**órð[e] ór **f**irðe*
— |—‖—|◡
***f**imr gramr Lima*
— | — ‖◡|◡
***ú**t **ó**lítenn*
—|—‖—|—
***o**trheims **f**lota*
—| — ‖◡|◡

Anm. 1. Första värsen av dän anförda strofen har blott en bistav ock strider således mot regeln b). Även eljes förekommer eks. på, att i första värsen av en strof metrum ej strängt iakttages.

Toglag omfattar i Hátt. stroferna 68—72, 74. De förnämsta dikterna i toglag äro: *Togdrápa* av Þórarenn loftunga, *Knútsdrápa* av Sighvatr skald, *Stuttfeldardrápa* av Þórarenn stuttfeldr ock *Haraldsdrápa* av Einar Skúlason.

Anm. 2. Kommentaren till Snorres Hátt. kallar en strof toglag med halvassonans i de udda värserna för *hagmælt.*

§ 30. Strof av 4-staviga värser med slutrim.

Regler: a) För värsens byggnad se § 14,1.

b) Alliterationssystemen äro fyra, bistavarne en eller två, ock huvudstaven behöver ej stå i början av värsen.

c) Slutrimmet är manligt eller kvinligt, ock värserna rimma parvis.

Eks. ***H****lamm* ***h****eins*ǫðull
— | — ||⏑|—
við ***h****jalmr*ǫðull;
—| — ||⏑|—
b*eit* ***b****eng*refell,
— | — ||⏑| —
þ*at v[a]s* ***b****lóð*refell.
— | — ||⏑| —
frá'k, at ***f****elle*
— |—||—|⏑
*fyr fetels sv*elle
—|⏑—||—|⏑
óðens ***ei****ke*
—|—||—|⏑
*í jarn*leike.
—|—||—|⏑

Fult motsvarande är i Hátt. blott strof 85. Av övriga dikter har blott *Hǫfuðlausn* av Egill Skallagrimsson till större delen dänna strofform.

Anm. Avsedt från dät hela strofen genomlöpande rimmet hava Hátt. 80, 81, 86 samma byggnad.

§ 31. Strof av 4-staviga värser med slutrim.

Regler: a) För värsens byggnad se § 14,2.

b) Alliterationen som i föreg. §.

c) Slutrimmet är manligt, och värserna rimma parvis eller halvstrofvis.

Eks. *buðomk hilmer lǫð;*
◡ — ‖ — | — ‖ ◡
á'k hróðrar kvǫð.
— ‖ — | — ‖ ◡
ber'k óðens mjǫð
— ‖ — | — ‖ ◡
á Engla bjǫð.
— ‖ — — ‖ ◡
lof at vísa vann,
◡ — ‖ — | ◡ ‖ —
víst mœre'k þann;
— ‖ — | — ‖ —
hljóðs biðjom hann,
— ‖ — | ◡ ‖ —
þvít hróðr of fann.
— ‖ — | — ‖ —

Strofen är av Snorre eksemplifierad genom Hátt. 87. De förnämsta skaldestycken, som äga dänna strofform, äro *Hǫfuðlausn* (början ock slutet) av Egill Skallagrimsson, *Haraldsdrápa* av Þjóðolfr Arnórson ock *Øysteinsdrápa* av Einarr Skúlason.

§ 32. Strof av 5-staviga värser utan assonans, *málaháttr.*

Regler: a) För värsens byggnad se § 15,2.

b) Alliterationssystemen äro fyra, bistavarne alltid två ock huvudstaven behöver ej stå i början av värsen.

Eks. *kom þá Kostbera,*
— | — ‖ — ‖ ◡ | ◡
kvœn vas hón Hǫgna,
— | ◡ ‖ — ‖ — | ◡
kona kapps gálig,
◡ | ◡ ‖ — ‖ — | ◡

[ok] ***k**vadde* ***þ**á* *báða;*
—|⌣||—||—|⌣
***g**lǫð* *vas* *ok* ***G**laumvǫr,*
—|⌣||—|| —|⌣
es ***G**unnarr* *átte,*
—| —||—||—|⌣
fellskat ***s**aðr* ***s**viðre,*
—|—|| —| —|⌣
***s**ýst[e]* *um* ***þ**ǫrf* *gesta.*
— | —|| —||—|⌣

Hátt. 95 eksemplifierar där málaháttr. De förnämsta dikter med denna strof äro *Atlamál*, delvis *Atlakviða* och *Hamðesmál*, *Bjarkamál en forno*, *Eiriksmál* ock *Hrafnsmál* av þormóðr Treffilsson. Vidare delvis *Haraldsmál* av þorbjǫrn hornklofe ock *Hákonarmál* av Øyvindr skaldaspiller.

§ 33. Strof av 5-staviga värser med assonans, *Haðarlag.*

Regler: a) Värsen är bygd som i föreg. se § 15,2.

b) Alliterationssystemen äro fyra, bistavarne två ock huvudstaven står alltid i början av värsen.

c) Helassonans står i jämna, halvassonans i udda värser.

Eks. ***l**æser* ***l**øyfðr* *víse*
—|—|| —|| —|⌣
***l**an**d**a* *útstr**an**der*
—|⌣||—||—|⌣
***b**lí**ð**r* *ok* ***b**láskí**ð**om*
— |—|| —||—|⌣
***b**a**r**ða* *ranng**a**rðe*
—|⌣||— ||—|⌣
***e**rn* *kná* ***j**arl* ***þ**yrna*
— |— ||—||—|⌣

***o**ddom valbrodda*
—|—|| —||—|⏑
***j**ǫrð með **é**lsnǿrðom*
—|⏑||—||—|⏑
***j**aðre hrǽnaðra.*
—|—||—||—|⏑

Ovanstående strof är Hátt. 79. Blott *Hrafnsmál* av Sturla þórðarson är avfattadt i dänna strofform.

Anm. I Rǫgnvalds Háttalykell ock på kanten av cod. Wormianus av Snorra Edda skrives strofens namn *Haddarlag*.

§ 34. Strof av 5-staviga värser med slutrim.
Regler: a) Värsen bygd som i föreg., se § 15,2.

b) Alliterationen som i föreg.; huvudstaven kan blott föregås av ett enstavigt tonlöst ord.

c) Slutrimmen kvinliga, värserna rimma parvis.

Eks. *Knúðe **h**vast **h**arða*
—|—|| — || —|⏑
*(**h**ljópo marer barða)*
—|⏑||⏑—||—|⏑
***h**regg á **h**efels vǫllom*
— | — ||⏑—|| —| ⏑
*(á **h**umra fjǫllom):*
— | —|| —|| —|⏑
*blá þó **h**rǫnn **h**lýrom;*
— |— || — || — | ⏑
***h**raut of brimdýrom*
— | — || — ||—|⏑
*(kile skaut óst **a**lda)*
⏑—|— || — || —|⏑
***u**ðr en sviðkalda.*
—|— ||—||—|⏑

I Hátt. eksemplifieras strofformen av str. 83. *Búadrápa* är avfattad i dänna strofart.

§ 35. Strof av 6-staviga värser utan assonans, *háttlausa.*

Regler: a) För värsens byggnad se § 16,1.

b) Alliterationssystemen äro fyra; bistavarne två ock huvudstaven står alltid i början av värsen.

Eks. ***H**joggo vér með **h**jǫrve;*
— | ◡ || — | — || — | ◡
***H**it vasa fyr lǫngo,*
— | ◡ || ◡ | — || — | ◡
*es á **G**autlande **g**engom*
◡ — | — || — | ◡ || — | ◡
*at **g**rafvitnes morðe.*
— | — || — | — || — | ◡
***þ**á fengo vér **þ**óro,*
— | — || ◡ | — || — | ◡
***þ**aðan héto mik fyrðar,*
◡ — | — || ◡ | — || — | ◡
***þ**á's lyngál of **l**agðak,*
— | — || — | — || — | ◡
***L**oðbrók at **þ**ví vige*
— | — || — | — || — | ◡
***st**akk' k á **st**orðar lykkjo*
— | — || — | — || — | ◡
***st**ále bjartra mála*
— | — || — | ◡ || — | ◡

I Hått. är str. 67 eks. på háttlausa. *Krákumál*, hvars första strof ovan meddelats, är däri avfattadt.

Anm. Stroferna i Krákumál hava 10 värser, men G. Storm har uppvisat, att de två sista, hvari assonans förekommer, äro senare tillägg.

§ 36. Strof av 6-staviga värser med assonans, *dróttkvætt (dróttkvæðr háttr).*

Regler: a) För värsens byggnad se § 16,1.

b) Alliterationssystemen äro fyra; bistavarne två ock huvudstaven måste stå i början av värsen.

c) Helassonans står i de jämna, halvassonans i de udda värserna. Sista assonansen, *viðrhending*, måste stå i sista taktens första stavelse.

Eks. *lætr sá's **H**ákon **h**eiter,*
— ¦ — ¦| —|◡|| —|◡
*(**h**ann rekker lið) bannat,*
— | —||—| — ||—¦◡
*[jǫrð kann **f**relsa], **f**irðom*
— | — || —|◡|| —|◡
***f**riðrofs, [konungr], ofsa;*
—|— | ◡¦ — ||—¦◡
*sjalfr ræðr **a**lt. ok **Æ**lfar*
— | — |. —|◡||—¦◡
***u**ngr stiller sá mille,*
— | —||— |—||—|◡
*(**g**ramr á **g**ipt at fremre),*
— |—|| — |—¦| —¦◡
***G**andvíkr jǫfurr lande*
— |— ||◡| —|| —|◡

Dróttkvætt omfattar i Hátt. str. 1—48, 52—58, 66, 67. I dróttkvætt äro de flästa alster av de fornnordiska skalderna diktade.

Anm. Som övergångstadier från háttlausa till dät strängare dróttkvætt kunna de strofformer anses, som kommentaren till Snorres Hátt. säger fornskalderna hava kvädit. De äro följande:

1) *munnvǫrp* utan assonans i udda, halvassonans i jämna värser, Hátt. 66. Sådan strof äger *Jómsvíkingadrápa* av Bjarne Kolbeinsson. *Torf-Einars háttr* Hátt. 55 har halvassonansen riðhend, men är i övrigt som munnvǫrp.

2) *Braga háttr* Hátt. 58, utan assonanser i udda värser, i de jämna halvassonanser, hvilka skola stå i första stavelsen av första ock andra takten. Sista taktens första stavelse i de udda värserna bildar helassonans med de jämna värsernas viðrhending.

3) *Ragnars háttr* Hátt. 54, utan assonans i udda, helassonans i jämna värser. Huvudstaven står ej i värsens början, utan efter en eller ett par stavelser. Dänna strof är *Egils háttr* Hátt. 56, lik, blott att huvudstaven i den senare står i början av värsen ock helassonansen är riðhend.

§ 37. Strof av 6-staviga värsèr med slutrim.

Regler: a) Värsen bygd som i föreg. se § 16,1.

b) Alliteration som i föreg.

c) Slutrimmen äro kvinliga och värserna rimma parvis

Eks. *Ís kǫllom* ***brú breiða;***
— | — || — | — || — | ⏑
blindan þarf *at leiða.*
— | — || — | — || — | ⏑
Ár er ***gumna gróðe;***
— | — || — | — || — | ⏑
get'k *at ǫrr var* ***Fróðe.***
— | ⏑ || — | — || — | ⏑
Sól er ***landa ljóme;***
— | — || — | — || — | ⏑
lúte'k *at helgom dóme.*
— | ⏑ — || — | — || — | ⏑
Týr er ***einhendr Ása;***
— | ⏑ || — | — || — | ⏑
Opt verðr *smiðr at* ***blása.***
— | — || — | — || — | ⏑

Dänna strofform eksemplifieras i Hátt. genom str. 88. Smärre stycken finnas däri avfattade, däribland *Rúnakvæðe* från hvilket ovanstående strof.

§ 38. Strof av 7-staviga värser med slutrim.

Regler: a) För värsens byggnad se § 17,3.

b) Alliterationen som i föreg.

c) Slutrimmet manligt eller kvinligt; värserna rimma parvis.

Eks. *Sjaldan hittesk feigs vǫk frøren:*
— | — || — | — || — | — || ◡ ◡
Fljóðen verð[a] at ǫldrom køren.
— | — || — | ◡ || — | — || ◡ ◡
(lenge hefr þat lýst fyr mér).
— | ◡ || — | — || — | — || —
Lítenn kost á margr und sér.
— | — || — | — || — | — || —
Sagt es frá hvé nafnlauss narer,
— | — || — | — || — | — || ◡ ◡
Nú verðr sumt þat's mange varer.
— | — || — | — || — | ◡ || ◡ ◡
(Være betr at ek þegða þokks) [1],
◡ ◡ | — || ◡ | — || — | ◡ || —
þat hefr hverr es verðr es loks.
— | — || — | — || — | — || —

Dänna strof företrädes i Hátt. av str. 91, 94 ock, om man frånser rimmets utsträckning över halvstrofen, av str. 90. I dänna strofform är *Málsháttakvæði* avfattadt.

§ 39. **Strof av 8-staviga värser med assonans**, ***hrynhent (hrynjande, hrynhendr háttr, hrynhenda)*** eller ***liljolag***.

Regler: a) För värsens byggnad se § 18,3.

b) Alliterationen lika som i dróttkvætt § 36.

c) Assonansen lika som i dróttkvætt § 36.

Eks. *Allmáttegr guð, allrar stéttar*
— | — || — | ◡ || — | — || — | ◡
yfirbjóðandenn engl(a) ok þjóða,
◡ — | — || — | — || — | — || — | ◡
ei þurfande staða né stunda
— | — || — | — || ◡ ◡ | — || — | ◡

[1]) Möjligen är dänna värs att uppfatta: *være betr at'k þegða þokks,*
— | ◡ || — | — || — | ◡ || —
jfr § 7, 3, 4.

staðe haldand(e) í kyrrleiks valde,
◡◡|—|| — | —||—|—||—|◡
senn verand(e) út(e) ok inne,
—|◡ — || --|◡||—|◡
upp(e) ok niðr(e) ok þar í miðjo,
— |—||—| — || ◡|—||—|◡

lof sé þér um aldr ok æve,
◡|—|—| ◡ || —|◡||—|◡
eining sǫnn í þrennom greinom!
—|—|| —|— || —|— ||—|◡

Hrynhent omfattar i Hátt. str. 62—64. De förnämsta skaldestycken, som äro diktade i hrynhent, äro: *Lilja* av Øysteinn Ásgrimsson, hvarav namnet *liljolag*, *Eíreksdrápa* av Markús Skeggjason, *Magnúsdrápa* av Arnórr jarlaskald, *Skúladrápa* av Ólafr hvítaskald ock *Hrynhenda* av Sturla þórðarson.

B) 6-radiga strofer.

§ 40. *Ljóðaháttr.*

Regler: a) Strofen består av säks värser, av hvilka dän tredje ock sjätte, 'långraderna', hava sådan byggnad som § 19 angiver. De övriga värserna, 'kortraderna', hvilkas metriska byggnad är outredd, kunna bestå av tre till säks stavelser. Ofta visar sig en böjelse att låta värserna öka i längd mot slutet av halvstrofen.

b) Alliterationssystemen äro fyra. De två första värserna i halvstrofen äro sammanbundna genom alliteration, dän sista allitererar för sig. Bistavarnes antal är en el. två. Huvudstaven behöver ej stå i början av värsen.

Eks. *Døyr fé,*
døyja frǽndr,
døyr sjalfr it sama (|| ◡́ ◡)
en orðstírr
døyr aldrege,
hveim's sér góðan getr (|| _́)

1 Hátt. är strof 100 eks. på dänna strofform. I ljóðaháttr äro avfattade Eddadikterna *Lokasenna* ock de, hvilkas namn sluta på *-mál* utom *Atlamál* ock *Hamðesmál*. Vissa av däm innehålla inströdda kviðuháttstrofer.

Anm. 1. Namnet *ljóðaháttr* förekommer icke i dän fornnordiska literaturen, utan är infördt av Rask. Däremot förekommer *ljóðsháttr* såsom namn på ifrågavarande strofform. Då dän bruk-liga benämningen så litet skiljer sig från de gamles, torde dät knapt vara mödan värdt att söka införa dän senare.

Anm. 2. En avart av *ljóðaháttr* bildar *galdralag*, som uppkommer genom att till endera eller båda ljóðaháttstrofens långrader fogas en ny långrad, som antingen förbindes genom alliteration med dän föreg. eller har självständig alliteration. I Hátt. är str. 101 eksempel därpå. Dänna strofform förekommer blott sporadiskt uti dikter i ljóðaháttr. I spökelse- ock drömpoesien förekommer ock, att en värs tillfälliktvis upprepas.

Eks. *Gunnlọð mér um gaf*
gullnom stóle á
drykk ens dýra mjaðar, (|| ◡́ ◡)
ill iðgjọld
lét'k hána epter hafa
sins ens heila hugar, (|| ◡́ ◡)
sins ens svára sefa (|| ◡́ ◡)

C) 4-radiga strofer.

Dässa hava alla slutrim ock äro karakteristiska för *rímur*. De vanligaste formerna anföras här efter Wisén, Riddararímur s. V—XIII.

§ 41. *Ferskøytt.*

Regler: a) Första ock tredje värsen äro 7-staviga, bygda enligt § 17,4. Andra ock fjärde värsen äro 6-staviga ock bygda enligt § 16,4.

b) Alliterationen står som i dróttkvætt. Dock förekommer ofta en upptakt framför huvudstaven.

c) Första ock tredje värsen rimma manligt, andra ock fjärde kvinligt.

Eks. *Ólafr kongur ǫrr ok fríðr*
—|—||—|◡|| — |—|| —
átti Noreg[i] at r á ð a;
—|◡||◡ ◡ |—||—|◡
gramr var æ við ***b****ragna* ***b****líðr*
— |◡||— |—|| —|—|—
b*úinn til sigrs ok* n á ð a.
◡—|—|| — |—||—|◡

Dänna strofform förekommer oftast ock därpå äro de älsta rímur: *Ólafsríma* ock *Skíðaríma* diktade.

Anm. Om första ock tredje värsen hava helassonans i första ock andra taktens första stavelse, kallas strofen *halfhending.* Om även andra ock tredje värserna på motsvarande ställen hava helassonans, kallas strofen *alhending minni.* Undantagsvis stå i dässa bägge strofer båda assonanserna jämte hvarandra i första takten.

§ 42. *Stafhenda* eller *stuðlaljóð.*

Regler: a) Värserna äro 7-staviga, bygda enlikt § 17,4.

b) Alliterationen som i föreg.

c) Värserna rimma parvis med manligt slutrim.

Eks. ***K****eisarason* ***b****ar* ***k****yrtil* ***þ*** a n n,
—|◡◡||—|— ||—|—|| —
k*ominn er útan úr lǫndum* ***h*** a n n;
◡—|◡||—|◡—||—|◡|| —

guðvef huldi grettis sík,

— | ⏑ || — | — || — | — || —

gersemi hittizt varla slík.

— | ⏑ ⏑ || — | — || — | — || —

Anm. Om alla värserna hava samma manliga slutrim, kallas strofen *alhent* eller *ódýr stuðlaljóð*.

§ 43. *Oddhending.*

Regler: a) Första ock tredje värsen äro bygda enligt § 16,3. Andra ock fjärde värsen äro bygda enligt § 16,4.

b) Alliterationen som i föreg.

c) Andra ock fjärde värsen rimma kvinligt. Första ock tredje värserna äro delade i två rimmande hälfter, i dät deras andra ock fjärde takter innehålla manliga rim. Om dässa rim i båda värserna äro de samma, kallas strofen *halfdýr oddhending*, äro de olika, *baksneidd oddhending*.

Eks. på *halfdýr oddhending:*

Héf'k þar óð *at ferðin fr*óð

— | ⏑ || — || || — | — || —

fór í Hamdis serki;

— | — || — | — || — | ⏑

*essit st*óð *með ǫrva rj*óð

— | — || — || || — | — || —

alt hjá konungs merki.

— | — || ⏑ | — || — | ⏑

Eks. på *baksneidd oddhending:*

*Báleygs v*ín *fyr bauga L*ín

— | — || — || || — | ⏑ || —

býð ek fjórða sinni.

— | — || — | ⏑ || — | ⏑

Síð ok ár *gefr sárligt f*ár

— | ⏑ | — || || — | — || —

sǽtan hyggju minni.
—|◡|| —|◡||—|◡

§ 44. *Úrkast.*

Regler: a) Första ock tredje värserna äro 7-staviga, bygda enligt § 17,4. Andra ock fjärde värserna äro 4-staviga. bygda enligt § 14,4, dock stundom 3-staviga enligt § 13,4.

b) Alliterationen som i föreg.

c) Första ock tredje värsen rimma manligt, andra ock fjärde kvinligt; dock stundom även de manligt.

Eks. ***s**ilkitjaldit **s**vanninn á*
—|—||—|—|| — |◡||—
*enn **s**æmdar mildi*
|| — |—||—|◡
***þ**at mátti **ei**nginn **au**gum sjá*
||—|◡|| — | — || — | —|| —
*nem[a] **au**ðgrund vildi.*
|| —| — || —|◡

Anm. I rímur finnes ock eks. på en 3-radig strof, *braghenda*.

Regler: a) Första värsen är 12-stavig ock består av 6 2-staviga takter (se § 18 anm.). Andra ock tredje värsen äro 8-staviga, bygda enlikt § 18,4.

b) Första värsen utgör ett självständigt alliterationssystem med 3 rimstavar, stående i första, tredje ock fämte takten. Andra ock tredje värsen äro förbundna med alliteration, två bistavar i första ock tredje takten av andra värsen ock huvudstaven i början av tredje värsen, stundom föregången av en upptakt.

c) Alla värserna äro förenade genom kvinligt slutrim.

Se P. Pálsson, Króka-Refs saga, Kph. 1883, s. XXIV.

Eks. ***K**onginn **Ó**laf **k**appar grjet[u] og **k**urteis mengi*
— | —|| —|—|| — |—|| — | — ||—| — || —|◡
***þ**ann, er hryggir **l**át oss **l**engi;*
— |—|| — |— ||—| —|| — |◡
***l**ifir með treg[a], ef blíþkar engi.*
◡—|—|| ◡ | —|| —| ◡ || —|◡ .

§ 45. I dän forna värsläran upptagas en mängd strofformer, hvilka kännetecknas ej av metriska, utan av retoriska egenheter. Så kallas stroferna 9, 10, 11, i Hátt. för resp. *sextanmælt*, *áttmælt*, *fjórðungalok*, emedan en sats avslutas inom resp. 1/2, 1, 2 värser, ock sålunda en 8-radig strof kommer att innehålla resp. 16, 8, 4 satser. Hátt. 27 kallas *álagsháttr*, emedan föregående värsens sats avslutas först i första takten av dän följande värsen. Hátt. 17—23, *refhvǫrf* ock *refhvarfabróðer*, kännetecknas genom att ord med motsatt betydelse sättas jämte eller i närheten av hvarandra. Strofformen i Hátt. 12—14 kallas *stælt* ock utmärker sig genom att sammanhanget avbrytes av parentetiska inskott ock omkastning av satser ock satsdelar, *stál*. Dylika inskott ock omkastningar göra ofta sammanhanget dunkelt. Eks. på *stál* finnas i de under §§ 32, 34, 36, 49 som eks. uppförda stroferna, än inneslutna inom parentes eller klammer, än icke.

Anm. *Stál* 'inskott' är samma ord som fe. *staðol* 'fundamentum', fht. *stadal* ock har ej något sammanhang med *stál* 'stål'. Sievers, Beitr. V 528.

Kap. IV. Skaldestycket.

§ 46. Dän fornnordiska poesien består dels av enstaka strofer dels av självständiga skaldestycken. De förra kallas *lausavísor* ock utgöra integrerande beståndsdelar av sagornas berättelse. De äro antingen improvisationer tillskrivna sagans handlande personer eller äro de konstfullare smådikter ämnade att hugfästa någon märkligare tilldragelse. Särskilda arter därav med afseende på innehållet äro: *mansǫngsvísor* kärlekskväden, *níðvísor* smädedikter, *draugvísor*, som läggas i munnen på spöken, ock *draumvísor*, som omtala innehållet av någons dröm.

§ 47. De självständiga skaldestyckena däremot bestå alltid av ett flertal strofer. Många allmänna benämningar på ett skaldestycke finnas, hvilka ingå i dikternas namn, såsom *-balkr*, *-drápa*, *-flokkr*, *-galdr*, *-kvæðe*, *-kviða*, *-ljóð*, *-mál*, *-sǫngr*, *-tal*, *-þula*, *-vísor*. *Rímor* kallades de efter 1400 författade rimmade dikterna med fyraradiga strofer.

§ 48. I skaldepoesien skildes mellan *flokkr*, en samling strofer utan indelning ock begränsning, samt *drápa*, en längre dikt, som konstfult var indelad i avdelningar genom 'stävet' (se § 49). Drápan diktades till någon fräjdad mans eller en guds ära ock ansågs förnämligare än *flokkr*.

Anm. Dock finnas undantagsvis dikter med namnet drápa, oaktadt de sakna stäv, ss. *Steflausa* av Þórðr Veile ock måhända, efter dät i behåll varande att döma, *Þórsdrápa* av Eilífr Guðrúnarson. *Arinbjarnardrápa* av Egill Skallagrimsson saknar stäv, men namnet *drápa* i överskriften till dikten är tillkommet genom en avskrivares misstag ock sagan kallar dikten *kvæðe*.

§ 49. Stäv, isl. *stef*, består av ett antal (2, 3 el. 4) värser, som utgöra en integrerande del av en strof ock återkomma på bestämda ställen i skaldestycket. Stävet uttrycker vanligen en allmän tanke i överensstämmelse med drapans syfte ock äger ej till innehållet något sammanhang med dän strof, hvari dät står. Om stävet se Th. Möbius, Vom stef i Germ. XVIII, 129—147.

Genom stävet delas drapan i vissa avdelningar. Hvad som föregår dän första strof, hvari stävet uppträder, kallas *inngangr* eller *upphaf*. Stroferna från ock med dän första, hvari stävet förekommer, till ock med dän sista, som innehåller stäv, kallas *stefjabalkr*, *stef* (pl.) eller *stefjamel* (pl.). De därefter följande stroferna kallas *slømr*, *niðrlag* eller *ályktan*.

Stefjabalkr delas åter av stävet i avdelningar som kallas *stefjamel*, *-mél*, *-mál*. I hvarje sådan avdelning ingår stävet en gång ock en ny avdelning betecknas genom upprepande av samma eller anbringande av ett nytt stäv. Hvarje *stefjamel* innehåller ett godtyckligt antal strofer, men alla stjefjamel måste innehålla lika många strofer. Dät första *stefjamelet* innehåller dock utom i de drapor, som hava rekstef sträckande sig över flera strofer (se nedan), ej mer än en strof.

Stävets värser stå antingen jämte hvarandra i slutet av en strof, sammanbundet stäv, hvilket är dät vanligaste, eller äro de skilda åt, skildt stäv, isl. *klofastef* eller *rekstef*, bildande början ock slut av samma strof eller halvstrof eller spridda över flera strofer.

Dät sammanbundna stävet består antingen av två värser (isht i äldre drapor såsom *Ragnarsdrápa* av Brage gamle, *Haustlǫng* av þjóðolfr enn Hvinverske, *Aðalsteinsdrápa* av Egill, *Gráfeldardrápa* av Glúmr Geirason ock *Ólafsdrápa* av Hallfreðr) eller av fyra värser (ss. i *Geisle, Leiðarvísan, Líknarbraut, Harmsól, Lilja).*

Eks. *Geisle* av Einarr Skúlason.

I *Inngangr:* Stroferna 1—17.

II *Stefjabalkr:*

Stefjamel 1:

Strof 18. *Fúss em'k, því't vann víse*
(vas mestr konungr) flestar
[drótt neme mœrð] ef'k mœttak,
manndyrðer, stef vanda.

Stef {Greitt má gumnom létta [1])
Goðs ríðare stríðom;
hraustr þiggr alt, sem æster
Ólafr af gram sólar.

Stefjamel 2:
Strof 19, 20.

Strof 21. *Dýrð lœtr dǫgling Hǫrða*
(dyljat meðr þess) gleðja
ítr [mun-at ǫðlíngr betre]
alls grøðare [føðask].

Stef {Greítt mà gumnom lètta
Goðs ríðare stríðom;
hraustr þiggr alt sem æster
Ólafr af gram sólar.

Stefjamel 3—10 bestå hvardera av 3 strofer ock äro byggda som *stefjamel* 2.

III *Slømr:* Stroferna 46—71.

---

[1]) Stävets värser tryckas med spärrad stil.

Anm. 1. I Hǫfuðlausn av Egill ock måhända i Ragnarsdrápa av Brage ock Ólafsdrápa av Hallfreðr har stävet sin plats i en halvstrof i stället för en strof.

Dät skilda stävet består av två, tre eller fyra värser. Stävets värser skiljas av mellanstående delar av dän egentliga drapan, ock befinna sig antingen i en strof eller äro fördelade på flera. På dät förra ger *Jómsvíkingadrápa* av Bjarne Kolbeinsson eksempel:

I *Inngangr:* Stroferna 1—14.

II *Stefjabalkr.*

Stefjamel 1.

Strof 15. Ein drepr fyr mér allre —
útrauðr á lǫg skeiðom
ǫrr þengell bað ýta —
ítrmannskonan teite;
Góð ætt of kømr grimmo —
Gekk herr a skip darra
hinn's kunne gný gørva —
gøðings at mér stríðe.

Stefjamel 2.

Stroferna 16—18.

Strof 19. Ein drepr fyr mér allre
Eldr gnauðaðe víða
elriskøðr of øyjar —
ítrmannskonan teite;
Góð ætt of kømr grimmo —
Gaus upp loge ór húsom;
gríðom rœnte gumna —
gøðings at mér stríðe.

Stefjamel 3—6, hvardera 4 strofer ock bygda som *stefjamel* 2.

III *Slømr:* Stroferna 36—44.

Skildt stäv, fördeladt på flera strofer, uppvisar *Rekstefja* av Hallar-Steinn:

I *Inngangr*: Stroferna 1—8.

II *Stefjabalkr.*

Stefjamel 1:

Strof 9. *Fémildr fylker vilde*
firna mǫrg ok hǫrga
blóthús brenna láta;
bað heiðen goð meiða.
Siðvandr síðan kende
sannfróðr trúu góða
herlundr hǫlða kindom.
Hann's ríkstr konungmanna.

Strof 10. *þjóð lǫnd þremja skynder*
þrenn kristnaðe ok tvenna;
hildings hǫppom valda
hans ríke frá'k slíkom:
mærings mǫnnom skýresk
merke fremðar verka
eggmóts eigi lítel.
Ólafr und veg sólar.

Strof 11. *Ísland éla skynder,*
ítr lista, vann kristnat,
goll-mildr, Grøna-velde,
Gǫndlar þøys, ok Øyjar,
Handvíst Hjalta grundar
hann sem Nóregs manna
hǿtto hilmer bøtte.
hǫll ok fremstr at ǫllo.

Stefjamel 2. Stävets tre värser utgöra åter slutrader i hvar sin av stroferna 12—14.

Stefjamel 3—5 äro bygda på samma sätt som stefjamel 1—2.

III *Slømr:* Stroferna 24—35.

Anm. 2. Även i Eddan finnes stäv i Vǫlospá, påvisadt av Bugge i hans Eddaupplaga, Vsp. I str. 49, s. 8—9 ock Zeitschr. f. deutsche Phil. I, 410. Stävet är sammanbundet ock upptar ensamt en strof:

Gøyr nú Garmr mjǫk
fyr Gnípahelle,
festr man slitna
en freke renna.
Fjǫld veitk frǿða,
fram sé'k lengra
um ragna rǫk
rǫmm sigtíva.

Därigenom erhåller Vsp. följande indelning: I *Inngangr* str. 1—49. II *Stefjabalkr:* Stefjamel 1: str. 50, Stefjamel 2: str. 51—55, Stefjamel 3: str. 56—60. III *Slǿmr:* str. 61—68.

Anm. 3. Från stävet är att skilja omkvädet, isl. *viðkvǽðe*, som är gemensamt för alla strofer. Dät har de nordiska folkvisornas omkväde till förebild. Stundom förekommer dock även i dän gamla poesien ett omkväde i alla strofer antingen i början såsom *hjuggo ver með hjǫrve* i *Krákomál* eller i slutet såsom:

þó lǽtr Gerðr í Gǫrðom
gollhrings við mér skolla.

i Harald hårdrådes gamanvísor till ryska prinsessan Elisabet.

Kap. V. Fornsvänsk och forndansk poesi.

§ 50. Dän fornnordiska poesien, för hvars metrik redogjorts i dät föregående, har kommit till oss i dän fornnorsk-isländska språkformen, och de skalder, av hvilka dikter finnas i behåll, äro uteslutande norrmän eller isländningar. Att dock även svänskar ock danskar under forntiden känt ock idkat skaldekonst, är dels genom fornskrifternas uttryckliga vittnesbörd dels på grund av andra antydningar därom höjdt över alt tvivel. I de fornsvänska ock forndanska lagarne träffas massor av rim ock värslemningar, ock stundom kan man med rätt obetydliga ändringar återställa hela strofer till deras ursprungliga form. Se härom Lind, Om rim och verslemningar i de svenska landskapslagarne, Upsala univ. årsskrift 1881 refererad av Otman, Äldre Västgötalagen öfvers. 121—140. Runinskrifter äro ock ofta avfattade i strofform.

§ 51. De strofformer, som anträffas i de fornsvänska ock forndanska språkminnesmärkena, äro för dät mästa *kviðuháttr* ock *ljóðaháttr*, dock av en något friare byggnad än de motsvarande i isländskan.

Särskildt förekomma mycket ofta trestaviga värser, jfr § 13,1, samt upptakt, se § 10.

I Gutasaga träffas ock på ett ställe en strof av 6-staviga värser, *háttlausa*, även dän något avvikande från

dän i § 35 beskrivna byggnaden. Å Karlevi-stenen på Öland finnes däremot en strof i dróttkvætt efter de strängaste reglerna.

§ 52. a) **Kviðuháttr:**

Upl. L. Kg. 12,2.

æn siælwer i sot
— | — || — || —
ællr sarum liggær
— | — | — | —
ællr döþan warþnæþ
|| — | — || — | ◡
fore durum hawær
◡ ◡ | ◡ ◡ || ◡ | ◡
ællr ær kallaþær
|| — | — || ◡ | ◡
aff kunungi
— | ◡ || — | ◡
ællr ær elder höghri
|| ◡ | — || — | ◡
æn hawæ þorff
— | ◡ || ◡ | —
ællr ær a fiæti
|| — | — || — | ◡
feæ sins
◡ | ◡ | —

Anm. 1. Förra delen av strofen är av Lind restituerad; i lagen lyder stället: *Liggær han j sot ællr sarum ællær hawær döþæn warþnæþ fore durum ællr ær kallaþær aff kunungi ællr ær elder höghri æn hawæ þorff ællr ær a fiæti feæ sins.* Stället utgör en uppräkning av de omständigheter som utgöra laga förfall för vakthållning. Just sådana uppräkningar ock allmänna lagformer äro företrädesvis avfattade i poetisk form. Ställets natur av uppräkning medför ock, att strofen överskrider talet av 8 värser, liksom s. k. þulor visa rapsodisk form, se § 24.

Rökstenen:
Ræð þiórikr
— | —|—
hinn þormóði
— |— ‖—|◡
stillir flutna
—|— ‖—|◡
strandu Hræiðmarar;
— |— ‖ —|◡ ◡
sitir nú garur
◡—| — ‖◡|◡
á guta sínum
— |◡◡‖—|◡
skiald(i) ub fatlaðr
— | — ‖—|—
skati mæringa.
◡◡ |—‖—|◡

Anm. 2. Strofen är återgiven med Bugges omskrivning av runorna med vanlig ljudbeteckning, Antiq. tidskr. f. Sverige V s. 91. Stenens *karur* har blott här återgivits *garur* för Bugges *garvr*, isl. *gǫrr, gørr.*

§ 53. b) Ljóðaháttr.
VGL. I, Md. 13,1.
þær æru þry öl
ær iammykit
skal bötæ at þræl sum þiængn
æit ær brullöp
annat giftæröl
þridiæ ær ærvis-öl.

§ 54. c) Háttlausa: Gutasaga kap. I.
alt ir baugum bundit;
—|— ‖ — |— ‖—|◡
boland al þet warþa,
— |—‖—| —‖— | ◡

ok faum þria syni [aiga].
— |⏑—‖⏑|⏑‖⏑|⏑
þaim gaf [hann] namn [allum] o-fyþum:
— |— ‖ — |—‖—|⏑
Gut[i] al Gutland aiga.
⏑ |—‖ —| —‖—|⏑
Graipr al annar haita
— |⏑‖ —|—‖ —|⏑
ok Gunnfiaun þriþi
— | —||⏑|—||⏑|⏑
[þair] skiptu siþan Gutlandi
—|⏑||⏑—| —|—|⏑

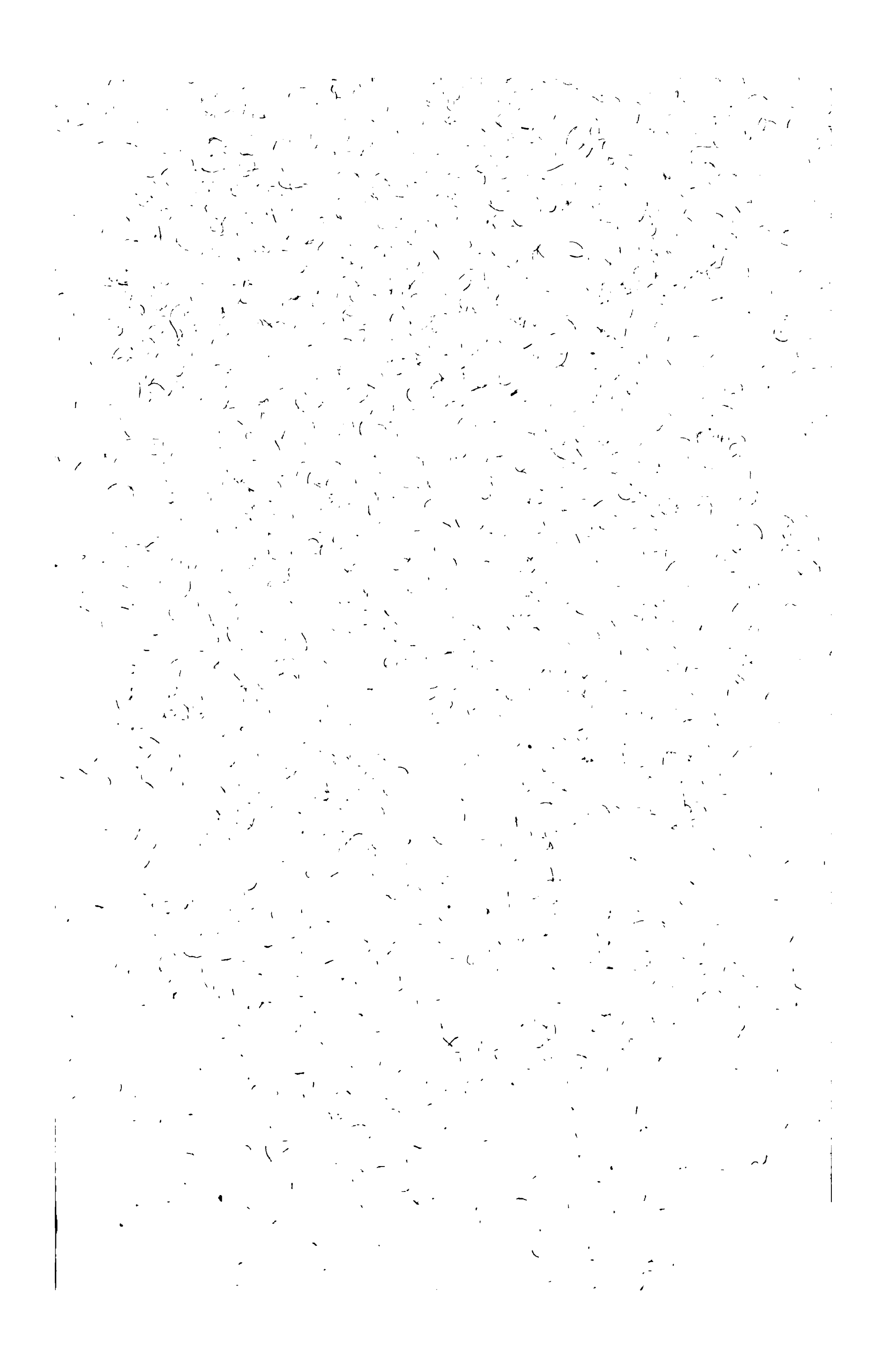
Anm. Strofen är påvisad av C. Säve, Gutniska Urkunder. Säve har likväl blott antagit värserna 1—3, 5—7 vara i poetisk form. Värsen 4 inskjuter han mellan dässa som prosa, ock värsen 8 sammanhänger med dän följande prosan. Genom att medtaga dässa värser, hvartill alliterationen berättigar, erhålles en fullständig strof. Utom de genom klammerna angivna uteslutningarna, är *þitta* i värsen 2 på grund av metriska krav ändradt till *þet.* Om pron. *sa* i betydelsen 'dänne' se Bugge, Tidskr. for philologi VII, 331 ock IX, 112, samt Ant. tidskr. för Sverige V, s. 9.

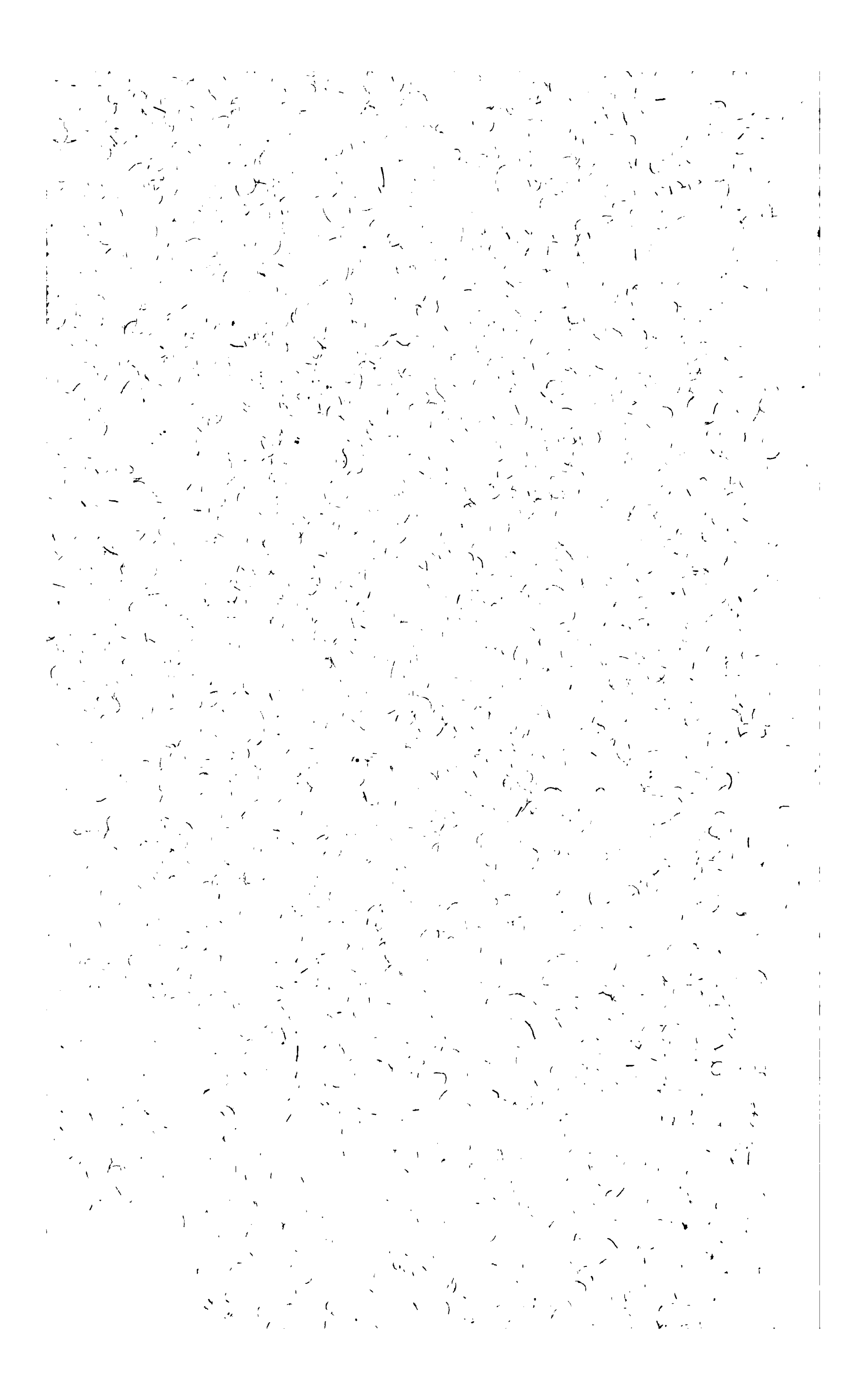
Avvikelserna från strofen i § 35 äro inskränkta till senare hälften av de båda halvstroferna. De bestå dels i värsens beskaffenhet, i dät sista taktens första stavelse i de mot hvarandra i hvardera halvstrofen svarande värserna 3 ock 7 är kort, dels i alliterationens anordning, i dät värserna 3 ock 7 äga hvardera blott en bistav ock dän med dässa allitererande huvudstaven i värserna 4 ock 8 står så långt mot slutet av värsen som möjligt. Halvstrofernas tre första värser innehålla de ord, hvarmed *Hafþi,* Gotlands förste bebyggare, tydde sin hustrus dröm, i dän fjärde värsen i hvardera halvstrofen är dät dän härom berättande skalden, som talar. Då sålunda i strofens båda hälfter full likformighet härskar ock motsvarighet mellan de anmärkta egenheterna, torde man ej böra kalla dänna strof en háttlausa av friare byggnad än dän i § 35 beskrivna, utan en därifrån genom vissa egenheter avvikande, men som med fult så stor stränghet iakttager de för sig gällande reglerna.

§ 55. d) Dróttkvætt: Karlevi-stenen.

Folginn liggr hinn's fylgðu
— | —‖ — | — ‖ — |⌣
(fleistr vissi þat) meistar
— | —‖⌣ ¦—‖ — | ⌣
daiðar dolga þrúðar
—|— ‖—¦ ⌣‖—¦⌣
draugr í þeimsi haugi;
— | —¦|—|⌣|¦—¦⌣
munat reiðviðurr ráða
⌣—|—‖⌣| —‖—|⌣
rógstarkr í Danmarku
— ¦ — |¦—| —‖—|⌣
Vandils jarmungrundar
—¦—|, —¦—|¦—| ⌣
urgrandari landi.
—|—|¦⌣|⌣‖—¦⌣

Anm. Strofen är återgiven efter Rosenbergs omskrivning med vanlig ljudbeteckning i Nordboernas Aandsliv I, 131, not. 2.

3 2044 050 806 975

